

Élet Menete az Izraellel való szolidaritás jegyében

Az Élet Menete Alapítvány immáron huszadik alkalommal szervezte meg a felvonulást, amelyre tízezernél is többen érkeztek, így bizonyítva a nemzetközi vendégek számára, hogy a világ harmadik legnagyobb Élet Menete Budapesten minden évben kiemelt program mindenki számára.

A programsorozat a Dohány utcai zsinagógánál kezdődött, ahol a beszédek és kulturális események mellett emléktáblát avattak az 1944. május 15. és július 9. között elhurcolt és meggyilkolt 440.000 magyar zsidó emlékére. Az avatók között volt **Jákov Hádász-Handelsznan**, Izrael magyarországi nagykövete, **Doron Almog**, a Szochnut elnöke, **Ifat Ovdia Luski**, a Zsidó Nemzeti Alap elnöke, **Baruch Adler**, a Nemzetközi Élet Menete szervezet ügyvezető igazgatója, **Avi Dikstein**, a Nemzetközi Élet Menete szervezet izraeli igazgatója, **Kobi Davit**, a KKL magyarországi elnöke, **dr. Grósz Andor**, a Mazsihisz elnöke, **Mester Tamás**, a BZSH elnöke, **Szabó György**, a Mazsók elnöke, **Michel Gourary**, az Európai Élet Menete szervezet igazgatója és **Gordon Gábor**, Az Élet Menete Alapítvány kuratóriumának elnöke.

A zsinagóghoz ellátogatott **Keleti Ágnes** ötszörös olimpiai bajnok, holokausztúlélő és rendszeres Élet Menete-résztevő is. Megannyi nagyszerű dolog miatt szeretek élni. Az Élet Menete az egyik ezek közül, és remek érzés látni, hogy ennyien emlékeznek, emlékeztetnek így 2024-ben is – indokolta jelenlétét.

A menet a sófár hangjára indult el, élén csaknem száz – elektromos kibuszal utazó – holokausztúlélővel. A résztvevők a lezárt Rákóczi úton vonultak a Keleti pályaudvar főbejárata előtt felállított színpadig.

Jákov Hádász-Handelsznan, Izrael budapesti nagykövete beszédében arra figyelmeztetett: a Hamász október 7-i terrortámadása Izrael ellen többletjelentést ad az ideai Élet Menetének. Most még fontosabb a fiatal generációk oktatása, arra kell inspirálni őket, hogy harcoljanak a rasszizmus, a megkülönböztetés és az igazságtalanság ellen.

Ki gondolta volna, hogy 80 évvel a holokauszt után a zsidók ismét félelmet éreznek szerzte a világon? – tette fel a kérdést a nagykövet, aki ugyanakkor Magyarországot a megújulás szigeteként jellemezte, ahol virágzó zsidó közösség él.

Köszönetet mondott a magyar kormányoknak a támogatásért, hangsúlyozva, hogy Magyarország példakép az antiszemitizmus elleni zero tolerancia politikájának bevezetésében.

Jichák Hercog, Izrael Állam elnöke videóüzenetében arról beszélt: habár a holokauszt egyedülálló a történelemben az emberiség bűnei között, az elmúlt hónapokban ismét mély tragédiát gyászol a zsidó közösség. A gyűlölet vaksága arra vitte a zsidó emberek és Izrael

Állama ellenségeit, hogy gyilkoljanak, kínozzanak, raboljanak, pusztítsanak, megerőszakoljanak és elraboljanak – utalt a Hamász október 7-i terrortámadására.

Hozzátette: a lemészároltak, a megkínzottak, a megverték és megerőszakoltak, az elraboltak és azok, akik most is fogságban vannak, hozzáknak kiáltanak az igazságért és a szabadságért, az élethez való jogukért.

Niedermüller Péter, a VII. kerület polgármestere hangsúlyozta: a magyar társadalom súlyos morális kudarcra és bűnre, hogy nem védtük meg zsidó honfitársainkat. Ez a bűn beleégett a nemzet történelmébe – fogalmazott.

Kitért arra: az emlékezés egyrészt a szembenézés eszköze, másrészt azt

a kötelezettséget rója az emlékezőkre, hogy mondják el a következő generációnak, a gyűlölet és a gyűlöletkeltés tönkreteszi a társadalmat.

Azt is mondta: napjainkban ismét terjed az antiszemitizmus és az Izrael-ellenesség, és egyre többen vonják kétségbe a zsidó állam jogát az önvédelemre. Jogunk és kötelességünk kiállni Izrael mellett – hangoztatta, hozzátéve, az antiszemitizmus és a rasszizmus kéz a kézben jár az autoriter rendszerekkel.

Gordon Gábor, Az Élet Menete Alapítvány kuratóriumának elnöke kiemelte: a holokauszt rettenetes borzalmaira, az emberiség egyik legnagyobb népiirtására mindig emlékezni kell, de úgy, hogy közben az

Dr. Grósz Andor: Arcátlanság a soá évfordulóján egy holokauszttagadó fogadása

Továbbra is magyarázatot vár a Mazsihisz, hogy mit kérészt a Nemzeti Közzolgálati Egyetemen a holokauszttagadó **Mahmúd Ahmanidezsád** korábbi iráni elnök – mondta **dr. Grósz Andor**, a hitközség elnöke az ATV Start című reggeli műsorában, eddig ugyanis semmiféle reakció nem érkezett számukra sem az egyetemről, sem a kormánytól.

„Érthetetlen számunkra, hogy az ország egyik elitegyetemének vezetése milyen okból hívta meg az antiszemitizmusáról világhírű személyt, egy olyan politikust, akinek a megítélése a hazájában is egyértelmű. A magyar holokauszt évfordulóján ez arcátlan és megengedhetetlen gesztusa az egyetemnek” – mondta **dr. Grósz Andor**.

A Mazsihisz elnöke kiemelte: a magyar kormány Izrael és a zsidóság kérdésében olyan politikát folytatott eddig, amely példaértékű, ezért is érthetetlen, hogy egy olyan intézménybe, ahol a jövő magyar katonáit, rendvédelmi embereit képzik, meghívják egy ilyen embert. Ennek az egyetemnek szerinte példát kellene mutatnia.

(Forrás: Atv.hu)

Kék-fehérben a Rákóczi úton

Gordon Gábor: a túlélők a mi VIP-esceink

Lelkes izraeliek

Fotók: Papajcsik Péter / Index.hu

élet szeretetét és az élni akarást is ünnepeljük. Külön köszöntötte a megemlékezésen részt vevő holokausztúlélőket, akiket a rendezvény igazi VIP-vendégeinek nevezett, akik – mint fogalmazott – legyőzték a halált élni akarásukkal.

Megemlékezett az október 7-i Izrael elleni terrortámadásról, amelyet egy napig tartó holokauszthoz hasonlított, és aggasztónak nevezte, hogy nemcsak a muszlim országokban, de a nyugati civilizáció nagyvárosaiban is tömegek ünneplik a Hamász gyilkos terrorakcióit.

Baruch Adler, a Nemzetközi Élet Menete szervezet igazgatóhelyettese arról beszélt: az Élet Menetén évről évre részt vevők bizonyítják a jónak a gonosz erői feletti győzelmét. Megemlékezett az édesanyját bűjtató ukrán falusi emberről, aki nap mint nap kockáztatta a saját és a családja életét, hogy megmentse az ő édesanyjának életét.

Szólt az október 7-i terrortámadásról, *süketítőnek* nevezve a világ hallgatását az események után. *A soha többé* ígérete üresen csegett a könyörtelen brutalitást látva – mondta, hozzátéve, a szabad világ polgáraitként szégyellni kellene magunkat, amiért tétlenül nézzük, ahogy a történelem ismétli önmagát.

A számos nemzetközi vendég között ott volt és beszédet mondott **Ben Zion Davidi**, aki az ejtőernyős csapatával együtt találta meg a Mein Kampf arab fordítását Palesztinában. A zászlóalj parancsnoka több ízben felhívta a figyelmet arra, a jelen és a jövő generációnak felelőssége, hogy a történelem ne ismétlődjön meg.

Köszönet a biztonságért

Az Élet Menete Alapítvány jubileumi emlékéremmel köszönte meg a Budapesti Rendőr-főkapitányság együttműködését.

A holokauszt 80. évfordulóját tartja az idén húszéves Élet Menete Alapítvány. Az ebből az alkalomból kibocsátott jubileumi emlékéremmel köszönték meg a hosszú évek óta zökkenőmentes együttműködést és támogatást a Budapesti Rendőr-főkapitányság részéről. Az elismerést Az Élet Menete Alapítvány nemzetközi vezetőjének nevében Gordon Gábor, az alapítvány magyarországi vezetője adta át dr. Terdik Tamás r. vezérőrnagynak, Budapest rendőrfőkapitányának, Csörget Zoltán r. alezredesnek, a BRFK Biztosítási Főosztály vezetőjének és két munkatársának, Major Krisztina és Pinezits Szilárd r. alezredesnek.

Dr. Terdik Tamás hangsúlyozta: a Budapesti Rendőr-főkapitányság elkötelezett annak érdekében, hogy az olyan rendezvényeket, mint az Élet Menete, zavartalanul lehessen lebonyolítani a fővárosban, a BRFK pedig a törvény teljes szigorával fellép a szélsőséges támadások ellen.

Gordon Gábor elmondta, hogy már 20. éve rendezik meg az Élet Menetét Budapesten. A magyar fővárost a résztvevők a legjobb helyszínnek tartják, ahova a zsidó emberek bátran el mernek jönni.

Kis pontosítás a Scheiber-díjról

Az Új Élet „Schöner Alfréd Scheiber-díjas” című szép és méltó köszöntő-cikkében (2024. április 15., 1. oldal) tévesen szerepel, hogy a díjat Scheiber professzor lánya, dr. Scheiber Mária alapította. Ez egy sajnálatos tévedés. A valóság a következő. A Scheiber Sándor-díjat 1995-ben dr. Fodor Gábor művelődési és közoktatási miniszter alapította. Lásd: 7/1995. (VIII. 11.) MKM rendelet a Scheiber Sándor-díj alapításáról. A Scheiber-díj az állami szakmai „csúcspont” egyike. Az alapító jogszabály szerint „a Scheiber Sándor-díj azoknak adományozható, akik kiemelkedőt alkottak – a magyar nemzeti kultúra szolgálatában – a hebraisztika, judaisztika, zsidó vallás-, művelődéstörténet és az oktatás, valamint a zsidók és nem zsidók közötti párbeszéd és tolerancia előmozdításának területén”. E magas presztízsű szakmai díjat semmiképpen nem szabad összetéveszteni vagy összemenni a Scheiber család által a Scheiber Sándor Gimnázium oktatói számára alapított Scheiber-emléklappal.

Hidvégi Máté biokémikus, tudománytörténész (Scheiber Sándor-díjas)

Gáza nem Auschwitz!

Mondjunk nemet a holokauszt bagatellizálására!

Az Izraelt ért rágalmak közül a mai palesztinok és a zsidók sorsának összehasonlítása a holokauszt okán, valamint a népiirtás alaptalan vádja a leggyalázatosabb. Az alábbiakban dr. Ariel Muzicantnak, az Európai Zsidó Kongresszus elnökének és Yonathan Arfinak, a Francia Zsidó Intézmények Képviseleti Tanácsa (CRIF) elnökének közös állásfoglalását olvashatjuk.

A képlet jól ismert: „A dolgokat helytelenül megnevezni annyit tesz, mint a világ szerencsétlenségét növelni” – írta Albert Camus 1944-ben. Miközben a hágai Nemzetközi Bíróságon (ICJ) zajlik a Dél-Afrika által kezdeményezett, Izrael elleni tárgyalás, a közbeszéd számos szereplője folyamodik ezekhez a hazug vádakkhoz, Jeremy Corbyn volt brit munkáspárti vezetőtől a Netanjahut Hitlerhez hasonlító török elnökig, a szélsőbaloldaltól az európai utcákon tüntetőkhöz, akik azt követelik: „A folyótól a tengerig”.

Anélkül, hogy elvitátnánk a palesztin polgári lakosság és a Hamász által indított háború áldozatainak és túszaik szenvedése iránti jogos együttérzést, ezeket a vádakat határozottan vissza kell utasítani.

Mit jelent tehát a népiirtás vádja? Mit jelent Izrael lenácizása? A népiirtás gondolatának a gázai háborúval való összekapcsolása azt a célt szolgálja, hogy Izrael Államot a végső gyalázat címkéjével illessék. Ez a vád tartalmilag és jogilag is megalapozatlan, valójában más, politikai célokat szolgál.

Először is, a fogalmak jelentésének ez a perverz megfordítása Izraelt, a holokauszt áldozatainak menedéket nyújtó államot a hóhérok államaként ábrázolja, és célja, hogy megzavarja társadalmunk erkölcsi irányítóját. Azzal, hogy Izraelt szimbolikusán nácinak bélyegezi, a vád felmenti az európai lelkiismeretet a holokauszt bűnössége alól. Végezetül, Izrael erkölcsi bűnösségének maximalizálásával a vád minimalizálja a Hamász október 7-i visszaéléseinek súlyosságát. Izrael népiirtással vádolni a leghatékonyabb stratégia az október 7-i pogromokat és a Hamász terroristáit motiváló, az izraeli polgári lakosságot lemeszáló, megerősökölő és megkínzó nyilkos ideológia ignorálására.

Ez a vádaskodó félremagyarázás nem újdonság. A palesztin ügy szószólói gyakran használták a zsidó történelem tükrét saját narratívájuk megfogalmazására. Például amikor a Nakba (katasztrófa arabul) szót választották Izrael Állam függetlenségének történelmi ünnepe.

De mindenekelőtt ezzel a vádaskodó fordulattal legitimálni akarják az erőszakot. Izraelt népiirtással vádolni és új náci államnak nevezni a legradikálisabb beszédek is igazolja, egészen odáig, hogy normalizálja az egyetlen zsidó állam felszámolásának követelését. Hiszen egy állítólagos népiirtó állammal szemben milyen erőszak ne lenne legitim?

Ne legyünk naivak: akik ezt a terminológiát használják, csak azért teszik, hogy Izraelt vádolhassák. Szelektív felhíborodásuk megkíméli a világ nagy önkényuralmi rendszereit, mert elhomályosítja visszaéléseiket, például a kínai ujgurok, a burmai rohíngyak és a nigériai keresztények üldözését. És természetesen soha nem bíralták a nyugati katonai műveleteket az Iszlám Állam ellen Moszulban és Rakkában, vagy az al-Kaida ellen Afganisztánban, annak ellenére, hogy sájnálatos módon azok is számos civil áldozatot követeltek.

Ez a vádaskodó, kifordított beszéd tehát valójában nem más, mint a zsidó állam önkényes és kiszámított megbélyegzése. És sajnos tudjuk, hogy az általa kiváltott ellenszenv közvetlenül kiterjed a zsidókra az egész világon.

Nekünk, európai zsidóknak felelősségünk, hogy elítéljük ezeket a veszélyes vádakat, amíg meg van időnk. Mert Gáza nem Auschwitz! Szegyezzük magukat azok a kormányok, amelyek részt vesznek a holokauszt bagatellizálásában és tagadásában.

Ünnepeink nevei

A zsidó ünnepeknek általában több nevük van, persze léteznek kivételek. Sokszor mezőgazdasághoz kapcsolódó elnevezéssel vagy az ünnep tartalmának kihangsúlyozásával illetjük jeles napjainkat. Írásomban sorra vesszük ünnepeink neveit.

Az első kiemelkedő időszakunk a **peszách**. A **tavasz ünnepé**-nek is szokás hívni – nem meglepő módon azért, mert tavasszal ünneplünk; ez idő tájt borul virágba a természet. Másik neve a **szabadság ünnepe**: őseink ekkor szabadultak meg elnyomóiktól, az egyiptomiaktól, az ünnepi imában is e névvel illetjük ezt az időszakot. A harmadik név a **macesz (pászka) ünnepe**, aminek az az egyszerű oka, hogy az egész ünnep alatt nem fogyasztunk chomecot (kenyér-félét), viszont szédereste maceszt eszünk annak emlékére, hogy a kivonuláskor nem volt ideje a zsidó népnek arra, hogy megvárja, míg megkel a tészta a kenyérsütéshez. Az ünnep negyedik, egyben utolsó és talán legismertebb elnevezése a **peszách**. Ez volt a neve annak az áldozatnak, melyet minden családnak be kellett mutatnia niszán hónap 14-én. A szó elkerülést jelent, ami arra utal, hogy a zsidó családokat elkerülte a tizedik csapás, az elsőszülöttek halála, szemben az egyiptomi házakkal.

A következő ünnepünk, melynek neveit vizsgáljuk, a **sávuot**. Heteket jelent, 7 hét köti össze a peszáchal (ómerszámlálás). **Mátán torátéjnu**, a **tóraadás ünnepe**: ezen a napon kapta meg a zsidó nép a törát (pontosabban a tíz parancsolatot). **Aceret**-nek, lezárásnak is szokás nevezni, jelezve, hogy a peszáchkor kezdődő időszak ekkor zárul le. A **hág hábikurim**, a **zsengek ünnepe** név az első termény áldozatának bemutatására utal (Jeruzsálemben). Az ünnepnek, mint már utóbb említett nevéből is látszik, mezőgazdasági vonatkozása is van, ezért kapta a **hág hákácir**, a **betakarítás ünnepe** elnevezést is.

Ros hásaná, a zsidó újév is több névvel rendelkezik. A ros hásaná név azt jelenti, hogy „az év feje”. Szokás **jom hádin**-nak, vagyis **az ítélet napjára**-nak is hívni, mert a kétnapos ünnep idején az Örökkévaló számba veszi az ember előző évben tett jó és rossz cselekedeteit, mérlegeli azokat, majd ítéletet hoz arra vonatkozóan, hogy melyik könyvébe kerül be a következő esztendőben. **Az emlékezés napjára** (jóm házikáron) is nevezzük, mert ekkor az Örökkévaló megemlékezik teremtényeiről. **A sáfárfújás napja**-ként is emlegetjük az ünnepet. Végül, de nem utolsósorban ros hásanát annak a napnak az örömteli évfordulójaként is értelmezzük, amelyen Isten megteremtette a világot, ezért **hájom hárá olám**-nak, a **világ fogantatása napjára**-nak is nevezzük.

Jom kippur az **engesztelés napja**. Más elnevezéssel nem illetik a források, de a népnyelvben „hosszúnappak” hívják.

Szukkot szó szerint sátrakat jelent (sátoros ünnep). A tórában szimplán **hág**-nak, azaz **ünnep**-nek nevezik ezt az időszakot. Szokás **zmán szimchátéjnu**-nak, azaz **örömmünk idejére**-nek hívni, ebben az időszakban parancsolat vidámnak lennünk. A **hág háásif**, a **betakarítás ünnepe** név pedig mezőgazdasági jelenségre utal.

Chanukka szó szerint felavatást jelent, illetve azt is, hogy megpihentek 25-én (kiszlév hónapban). Szokás még **hág háurim**-nak, azaz a **fény ünnepe**-nek is nevezni a nyolcnapos ünnepet. Ezeket kívül a **csoda ünnepe**-ként is emlegetjük, emlékezzük az olaj csodájára és a kis létszámú zsidó hadsereg győzelmére.

Púrím-nak jom kippurhoz hasonlóan nincs más neve. A púrím szó sorsvetést jelent.

(Felhasznált forrás: Rabbi Jisrael Meír Lau: *A zsidó élet törvényei*. Tel-Aviv, 2000)

Miklós Dóri

Vécépapírra írta a könyvét az egyik leghíresebb magyar gyermekpszichológus

A Mérei-Binét-féle Gyermeklélektan ma is a gyermekpszichológia alapművének számít, de a laikusok is ismerhetik a pszichológus nevét: az évtizedek óta töretlen népszerűségű **Ablak-Zsiráf társ-szerzője volt. Életútja nem nélkülözte a mélységeket és a magasságokat: megkapta a Kossuth-díjat, éveket töltött börtönben, majd onnan kiszabadulva ismét a tudományos élet megbecsült tagja lett.**

Mérei Ferencet, az ismert gyermekpszichológust az 1970-es években egy debreceni előadásán megkérdezték a fiatal résztvevők: „Tanár úr, hogyan kell élni?” A pszichológus „eltalálta” a kérdés, és sokáig *a debreceni feladatként* gondolt rá; végül aztán egy 1979-es interjúban megadta a választ.

„Intenzíven kell élni”

„Az első mozzanatot úgy határozom meg, hogy intenzíven kell élni. Az az érzésem, hogy itt, Magyarországon sokan nem élnek elég intenzíven. Sőt, vigyáznak is arra, hogy ne éljenek intenzíven, ami »sokba kerül«. (...) A kulcsfogalom az átélés, ebben van az az érzés is, hogy velem történik, én csinálom, tehát felelős is vagyok érte. (...) Intenzíven élni azt a bizonyosságot jelenti, hogy csak ez az élet van, a »másik« ábránd, illúzió, ígéret, esetleg terv, amelynek a megvalósításán fáradozom, amin ábrándozom stb., de élni csak ezt élem.”

Börtönbeli tapasztalatok

Mérei börtönbeli tapasztalatai is hozzásegítettek ennek kimondásához. 1958 és 1963 között öt évet töltött börtönben, ahová államellenes szervezkedés vádja miatt került. Elmondása szerint éppen egy írástudatlan rabtársát vizsgáltta, akit 20 nap sötétzárkára ítélték, amikor a férfi a sajnálkozó szavakra így válaszolt: „Azt is csak embernek csinálták, tanár úr!” Mérei ekkor fontos felismerésre jutott: „Úgy érzem, ettől az analfabétától tanultam meg – lehet, hogy a magam tapasztalatából, de az analfabéta szavaihoz kötöttem –, hogy abban a helyzetben, ahová éppen a sors vetett, ott kell élnem.

Minden helyzetben meg kell találnom, ki kell alakítanom a létem, még ha nem fogdom is el az adott életfeltételeket, és a megváltoztatásukon fáradozom, akkor is ez az én egyszerű, visszavonhatatlan életem.”

Mérei Párizsban

Mérei Ferenc 1909-ben született Budapesten; gyermekkora nem volt könnyű: a Csikágónak is nevezett VII. kerületben nőtt fel. Nagyon sokat olvasott, viszont nem szerette az iskolát, sokat szenvedett nevelői brutalitásától. A numerus clausus megakadályozta, hogy Magyarországon kezdjen felsőfokú tanulmányokba, így Berlin és Párizs között vacillált. Édesanyja akarata az lett volna, hogy Berlinben tanulja ki a filmszakmát, őt azonban a „szigorúságot és rendet” képviselő Berlin helyett inkább Párizs vonzotta – egyrészt Ady írni rajongása miatt, másrészt pedig a baloldali eszmék fővárosaként tekintett rá: „Emlékszem, a vonaton egy vasutassal beszéltem, aki megkérdezte, miért utazom Párizsba. Valami olyasmit feleltem neki, megyek kitanulni, hogyan kell megforgatni a világot.”

Véletlenül talált rá a pszichológiára

Párizsban először politikai gazdaságtant tanult, majd átiratkozott a Sorbonne-ra, ahol irodalmat, nyelvészetet, filozófiát, szociológiát hallgatott. A negyedik évben talált rá a pszichológiára, szinte véletlenül: a hideg idő miatt az egyik lyukasórán bekényszerült abba a terembe,

ahol éppen Henri Wallon francia pszichológus adott elő. Megismerkedett a tesztpszichológiával, Piaget munkásságával, és kezdtek körvonalazódni elméletének, az ember társas meghatározottságának alapjai.

„Szondi két apródja”

1935-ben visszatért Budapestre, de nem tudott rögtön pszichológusként elhelyezkedni, így francia nyelvre tanította ismerős családok gyerekeit. Később fizetés nélküli pszichológusként dolgozott Schell János intézetében, a Magyar Királyi Gyermeklélektani Intézetben, majd átment Szondi Lipót laboratóriumába, ahol megismerkedett feleségével, Molnár (később Mérei) Verával: „Verával harminckilencben házasodtunk össze, Szondi volt a tanúk, és mi lettünk »Szondi két apródja«” – emlékezett vissza egy interjúban. Saját analízise is a Szondi-féle sorsanalízisen alapult, és Szondi a saját páciensei közül átengetett néhányat ifjú tanítványának, így Mérei elkezdte magánpraxisát. Később azonban eltávolodott mesterétől: egyrészt a Szondi-teszt kritikája miatt, másrészt pedig politikai aktivitása, harcos baloldalisága miatt. Pályafutását a második világháború kis híján kettétörte: munkaszolgálatra vittek, ahonnan megszökött, majd csatlakozott a szovjet hadsereghez. Századosi rangig vitte, és 1945-ben a megszálló szovjet csapatokkal együtt ismét megérkezett Budapestre.

A siker éve

1945 után számos kulcspozíciót töltött be: ő vezette a Fővárosi Lélektani Intézetet, de tanított a nagy hírű Eötvös Kollégiumban, a Pedagógiai Főiskolán, és a népi kollégistákat összefogó NÉKOSZ-ban is. Ebben az időszakban megítélése meglehetősen ellentmondásos: egyesek szerint „pedagógus, pszichológus körökben a kommunista tisztogatás kíméletlen vezetője lett”. Az Országos Neveléstudományi Intézet (ONI) igazgatója, a NÉKOSZ pedagógiai-pszichológiai tevékenységének irányítója volt, a Magyar Tudományos Tanács tagja, akit 1949-ben Kossuth-díjjal jutalmaztak.

Háborús és munkaszolgálatos élményei tudományos érdeklődésében is visszaköszöttek. „Föltettem magamnak a kérdést: csak a vezér volna felelős? Aki követte, aki követi, az nem? Ekkora ereje volna egyetlen személynek?” Úgy döntött, hogy óvodai környezetben fogja megvizsgálni, mi alapján követnek a gyerekek egy-egy vezéregyenységet. Kísérletének eredménye szerint pedig „a vezető általában átveszi a csoport szokásokat: a csoport rejtetten vagy nyíltan érvényesülő értékorientációját. Parancsol, de többnyire azt parancsolja, amit azoktól »tanult«, akik a parancsait követik, így nemcsak a vezér felelős, hanem azok is, akik a parancsot végrehajtják, mert a parancs tartalmát – jöllehet különböző arányokban és erővel – ők is sugallják, elvárják.”

Börtönének: a tanácsadástól a varrodáig

1950-ben azonban Mérei Ferenc is csakhamar az ellenségek oldalán találta magát. Munkáiban gyanús lett minden, ami a demokráciára vonatkozott, és hamarosan megkapta az ítéletet, hogy „az imperializmus ideológiájának legfőbb propagálója”.

Forrás: Arcanum Adatbázis/ A Világ

Mindenhonnét elbocsátották, 1956-ig fordításokból élt, majd rehabilitálták, és az MTA Lélektani Intézetébe került. Részt vett az 1956-os forradalomban, emiatt 1958 októberében államellenes szervezkedés vádjával letartóztatták. A Gyűjtőfogház után a váci börtönbe került, magánzárkába, de itt sem hagyta el életkedve. Egykori vádlott- és börtöntársa, Litván György szerint például megindította az „élvezd a börtönt”-mozgalmat, de a pszichológiai segítségnyújtás sem maradt el: „Barátságokat kötött fiatal munkásokkal, vagányokkal, tanácsokat adott a sokasodó családi-házassági problémákra, álmokat »fejtet meg« a zárkában (»hosszú, kínos rablás« volt a leggyakoribb diagnózis), tanulmányozta a sors által elébe vezetett, számára ismeretlen típusokat, egyéniségeket.”

A váci börtönben társaival együtt éhségstrájkba kezdett, ekkor büntetésből átszállították az ország „egyik legprimitívebb, legmotoshább börtönébe”, Sátoraljaújhelyre, ahol a varrodában kellett dolgoznia. A tudós nem volt közeli barátságban a varrógéppel, képtelen volt elsajátítani a kezelést, hat óra alatt alig néhány anyagdarabot varrt össze, viszont büszkén mutatta be, e szavak kíséretében: „Iszonyatos csapást mértem az imperializmusra!”

A börtönének természetes megviselték, egészsége megrokkant. Agyérgörcsöt kapott, ami után motoros afázia lépett fel nála, hetekig küzdött beszéd- és mozgásképtessége visszanyeréséért, és mivel a börtönorvosoktól sok jót nem remélhetett, sajátos módszerrel fogott az öngyógyításba: álmaid kezdte papírra vetni, jobb híján vécépapírra, s ebből született meg a *Lélektani napló*.

Mérei, a gyermekpszichológus

Mérei Ferenc 1963-ban, amnesztívaival szabadult a börtönből, ezután az Országos Ideg- és Elmegyógyászati Intézetben dolgozott. Sokat tanított, publikált – többek között ekkor született a *Gyermeklélektan* és az *Ablak-Zsiráf* is, V. Binét Ágnessel közösen. Az 1970-es és 80-as években már a hazai pszichológia egyik legnagyobb hatású alakja, aki az elsők között hangsúlyozta az önismeret fontosságát és vezette be terápiájában Carl Rogers módszereit. A Magyar Pszichológiai Társaság elnöke és a pszichodramatikai képzés egyik úttörője 1986-ban, 76 éves korában hunyt el – és egy máig érvényes, gazdag életművet hagyott maga után. Amikor idős korában arról kérdezték, hogyan volt képes elviselni a megpróbáltatásokat, így felelt: „Szeretem az életet. Családom is, baráti köröm is csupa életszerető és az életben helytállni tudó emberből áll. Tudjuk, nem szabad félni az élettől. Nem is kell mindig jól járni benne. Jó és rossz egyként hozzátartoznak.”

Bálint Lilla/Dívány

Emlékoló

100 éve született Kabos László, a „kis Kabos”

Édesapja sógorának, a nagy Kabos Gyulának persze csak a kisöccse volt a mindent makacs életigenléssel kinevető, apró termetű slemil, mindenki becézett kedvence, aki segítette elviselni a vígasztalan szocializmust. Aki el is játszotta a veréb is madárban, hogy nem megy innen sehová, aki csak itt volt otthon, a Vidám Színpad és a Dohány utcai zsinagóga között.

Ő volt „a” kis zsidó a létező szocializmus magyar kabarészínpadán, a kis „vörös Kabos”, akinek semmi sem sikerül, és akinek mégis sikerül minden. Igen, egyszerre. Ahogy a veréb is madárban: ő az élet császára amerikai magyarként és ő a saját ikertestvére, a szerencsétlen balek is itt, Pesten a kettős főszerepben. Egész életén keresztül ezt a kettős főszerepet játszotta a chaplini recept szerint.

Kertésznek tanult, munkaszolgálatra vitték, aztán megjárta Mauthausent. Az, amit látott, annyira elkésztette, hogy amint tehetette, azonnal hazajött, és egész életén át nevette annak a szegény kis országnak a lakóit, akiknek minden apró vígaszra szükségük volt: ő lett a Kádár-korszak emblematikus komikus karaktere. Ahogy Kellér Dezső mondta az 50. születésnapján: „Egy színész karrierjét sok veszély fenyegeti. A naiva felett eljáráhat az idő. A bonviván elhájásodhat. Az énekes berekedhet. Téged kezdettől fogva csak egy

Kolléganővel és feleséggel, Urbán Erikával

veszély fenyegetett. Hogy az idők folyamán megszépülsz. A sors kegyes volt hozzád.”

Az az igazság, hogy tényleg kegyes volt hozzá a sors: szinte az utcán kezdte, amolyan vásári komédiásként, parodistaként, „a háború utáni idők úgynevezett »tömbmultságain«, ahol az udvarokra kitétt hokedlikről vagy a körgang rácsaira könyökölve élvezték Jávor Pál-, Gózon Gyula-, Csontos-utánzásait” – írta nekrológijában Molnár Gál Péter. A háború után, a rommá lótt, lázasan újjáépített városban minden színpaddá vált számára: „Kamaszként egy május elsejei utcabálon, az Almássy téren fölállított alkalmi deszkákon láttam először” – meséli ugyancsak Molnár Gál. Így kezdődött.

A „tüsszentő-szereppel” folytatódott „egy Duna-parti csónakházban”, ahol feltűnt egy pillanatra az Állami Áruház kockáin, hogy egy nála kétszer nagyobb csónakkal küzdve ügyletlenkedjen, 5 másodperc alatt is „megcsinálva” örök magánszámát, önmagát. Ő írta, rendezte és játszotta új és új poénokkal örökké saját „kiskabosságát”, és aki az utcáról és a belső udvarokról indult, az meghódította állandó szerepével az országot, a filmet, a tévét és a világot is turnéi során: páratlan népszerűség övezte alakját és páratlan tervgazdasági kasszasikerek. De ugyanaz a szerény, iszonyatos tempóban robotoló komédiás marad, mint aki az Almássy tér világot jelentő deszkáin is volt. Kedves, szerény figura, aki két ügyszó ragaszkodik igazán: a közönségéhez, a magyarul értők picinyke, szétszórt csoportjaihoz a széles nagyvilágban – akikért el-megy vidéki kistelepekűekre, a szomszéd országok magyar közösségeihez és a tengeren is túlrá –, és a hetedik kerület kis zsidó világához: a Vidám Színpad és a Dohány-zsinagóga közötti térhez.

Utolsó, visszavonultan élt éveiben gégedaganattal küszködött, lényegében megnémult, és még ekkor is tovább játszotta kettős főszerepét, viccet csinált ebből a nyomorúságból is: „kaptam a sorstól 60 év ráadást, beszélgethettem eleget” – írta elégedetten, Mauthausenre utalva. Jom kippur napján halt meg, két nappal a születésnapja előtt, 2004. szeptember 26-án.

A Kozma utcai zsidó temetőben pihen ki egy nehéz és mindennek ellenére boldog életet. Most lett volna 100 éves.

Tóraavatás Szarvason

A tóratekerest Jickó, azaz *Jichák Chájim Roth* emlékének ajánlják, aki 14 éven keresztül volt a tábor legendás vezetője, és 2010. április 11-én hunyt el. A mintegy 100 éves széfer tórat az egykori romániai elnöki palota sötét pincéjéből *Menachem Hacohe*n rabbi és az izraeli Menorah Egyesület mentette meg az enyészettől, és öt évvel ezelőtt Izraelbe vitte.

A Mózes öt könyvét tartalmazó tekerest Izraelben a vallási előírásoknak megfelelően újították fel, s most a Szarvasi Lauder–Joint Ifjúsági Tábor Bét Dávid zsinagógájában kapja meg állandó helyét. A tóraavató ünnepségen beszédet mondott professzor *Schweitzer József* nyugalmazott országos főrabbi, *Bán György* a Lauder Alapítvány képviselője, *Feldmájér Péter*, a Mazsihisz elnöke és *Diego Orni*que a Joint nevében.

Az eseményt követően a meghívottak és a világ számos országából érkezett közel hatszáz fiatal közös vacsorán vettek részt. Az 1990 óta működő szarvasi tábor a Magyarországi Zsidó Szociális Segély Alapítvány (MAZS, JDC/Joint alapította) egyik kiemelt programja.

Játékos foglalkozásokon keresztül ismertetik meg a körülbelül 25 országból érkező gyerekeket a zsidó élet és hagyomány elemeivel. Sokuk számára ez a kétéves tábor az első igazi ismerkedés őseink tradíciójával, és többüknek ez az egyetlen alkalom, ahol ilyen sok és sokféle helyről származó zsidó fiatalal találkozhatnak.

A szarvasi táborban 13 évvel ezelőtt felépített Bét Dávid Magyarország legfiatalabb zsinagógája, és azon kevesek egyike, amelyek a holokauszt után épültek fel. (MTI/f)

(2011)

Valami itt nincsen rendben

Könnyű nem észrevenni – a dugóban felhúzott ablak mellett – az egymással kiabáló autósokat, amikor egy dudálásra kemény zsidózás a válasza.

Könnyű nem meghallani a megszokott boltban fizetéskor, a sorban állva, a hátam mögött szitokszavakkal egybekötött zsidózást, amivel engem illetnek félhangosan.

Könnyű neves orvosként megtapasztalni a kollégák részéről is a sugdolóást és a szurkálódó rejtjeles zsidózást a munkahelyen nap mint nap.

Könnyű fiatakként bemenni egy szórakozóhelyre, ahol nem szolgál-nak ki, mert a bőröd színe kicsit sötétebb, mint másoknak (és közben azt még nem is tudják rólad, hogy emelt zsidó is vagy).

Könnyű kutyasétáltatás közben fröcsögő zsidózásra figyelmesnek lenni egy disztíngvált, nem szélsőséges kinézetű lány és fiú párbeszédének részeként, egy egyszerű, hétköznapi, megszokott beszélgetés részeként.

És ami nem könnyű, amiért mégis azt gondolom, hogy nem teljesen felhőlen a helyzet, és az antiszemizmus létezik, azt az alábbi történet mutatja.

Budapesti zsinagóga. Peszách felünnep. Telefon csörög.

– Halló!

– Jó napot kívánok!

– A rabbitól disznóhúst akarunk venni.

Telefon megszakítva. Biztos egy viccelődő, sok szabadidővel rendelkező ember (bár ilyenről azért spontán nem találkozunk). Akad sok ilyen telefon mostanában...

Mindegy. Megszerezte valahonnan a zsinagóga telefonszámát. Úgy lezárva! De talán mégsem mindegy.

Kivonulás, a szabadság ünnepe, peszách, II. szédereste (utolsó vacsora), istentisztelet. Az imádkozás alatt három bőrfejtű megpróbál bemászni a kerítésen. A biztonsági fiatalember a helyén, lebeszéli a srácokat a bemenetelről. Azt mondják: A rabbit keressük, mert disznóhúst akarunk venni tőle... Megöljük a rabbit! – zárul a beszélgetés (amennyiben ezt lehet annak nevezni).

Ennyi? Kirívó eset? Lehet, sőt biztos, de ez nem csak egy, a fejkéből kipattant hirtelen elhatározásból véghezvitt vicces tett. Ez valami más.

Könnyű észrevenni? Hát...

Vegyük észre, és ne legyintsünk! Valami itt nincsen rendben. Nem kell megjágnod, de ez nem mehet így tovább...

Verő Tamás rabbi

Kommentár

A disznóhúsos történet, amely a megöléssel végződött volna – Zuglóban játszódott. A telefont és a lebeszélést követően feljelentés született az ügyben a zuglói kapitányságon, annak rendje, módja szerint. Könnyűnek látszott a dolog, hiszen a hívó fél telefonszámát mellékelték a rendőrségen.

Nem úgy a zuglói kapitányságnak. A pezáchai balhé két és fél hónapja történt! Azóta nincs meg a tettes...

A zuglói főrabbi

(2011)

Méir Lau portréja

A szónok

Több helyen beszélt. Mindig tolmáccsal. E sok írója két évtizedet töltött ezen a pályán, és tudja, hogy legalább annyi függ a tolmáctól, mint az előadótól. Ad-e időt a fordítónak, hogy „átjöjjön” a mondanivalója, ami amúgy is minőségi csorbát szenved, mert hát nem közvetlenül szól a hallgatókhoz. Ő nem volt tekintettel nyelvi segítőjére. Volt, hogy hosszú percekig beszélt, s csak ezután fordították.

De...

Szakmai szemmel és füllel kiváló nyújtott. Mondanivalójánál csak megjelenése, kisugárzása, eleganciája volt lenyűgözőbb. Ez „átjött” tolmács nélkül is...

A rabbi

Papír és stichwortok nélkül prédikálni – rutin kérdése. De a testbeszéd, a gesztikulálások a megfelelő helyen és időben, az már a profizmus kategóriájába tartozik. A hitelesség. És talán (?) ez a legfontosabb! „Láttam”, „hallottam”, „odaléptem” stb. – az egykori deportált gyermek emlékeit egyes szám első személyben mondhatta el. De mint írtam, a kisugárzása! Az volt a benyomásom, hogy ha ez az ember felmegy a szöszékre és ott meg sem szólal, akkor is különös és megmagyarázhatatlan hatást gyakorol hallgató-ságára.

A diplomata

A Sándor-palota gazdája, mint tudjuk, a sportvilágból érkezett. Schmitt Pál köztársasági elnök elébe ment főrabbi vendégének, de mielőtt elmondhatta volna az ilyenkor szokásos protokollszöveget, Méir Lau kezét nyújtva a következőket mondotta: Puszkász, Bozik, Hidegkúti, Kocsiz. Azt hiszem, egy külföldi rabbitekintélytől ritkán hallható entrée ez. Látva a VIP-es sereg megdöbbenését, hozzátette: apám Eperjesről való, magyar származású ember volt.

A kontroll

A krónikást annyira elvarázsolta Méir Lau személyisége, hogy mint örök szkeptikus, felhívta két izraeli barátját is, tudakozódván: otthon is ilyen ez az ember vagy csak vendégségben? Egyértelmű volt a válasz: otthon is! Még izraeli államfőnek is jelölték valamikor. Ferihegyen, elutazásakor, egy éppen ott időző izraeli turistacsoportból többen felismerték, és öleléssel és kézfogással fejezték ki szeretetüket és tiszteletüket.

A díszvacsora

A Hanna étterem európai (vagy tengerentúli) színvonalú reprezentációval fogadta a vendéget az ortodoxia dísztermében. Hetven meghívott képviselte a vallási és világi vezetést. Neológot és ortodoxot. Pedig a főrabbi gettóbeszéde csak másnap hangzott el, benne az ominózus mondat: Auschwitzban már megtanultunk együtt meghalni, most már élni is meg kellene... Volt ajándékozás (ezüst gyümölcsöstál), volt löchajim (kóser szilva), volt éneklés (Szól a kakas már), és volt bencsolás. Ezt, a műzümánt, ő végezte. Félig kántori, félig rabbi stílusban, utánozhatatlan előadásban hangzott el tőle: Rábotáj nőváré – Uraim, bencsoljunk! És mindenki bencsol, az is, aki soha!

És mindenki hallgatott rá, az is, aki soha, senkire! És ha bárkit, karját vállára téve, megkért volna, hogy holnaptól járjon templomba, az akkor is megtenné, ha eddig soha!

No, ilyen ember ez a Jiszráél Méir Lau.

(2011)

Deutsch Gábor kitüntetése

A nemzeti ünnep alkalmából Orbán Viktor miniszterelnök előterjesztésére és a Mazsihisz javaslatára Deutsch Gábort, lapunk munkatársát, az OR-ZSE tanárát Schmitt Pál köztársasági elnök a Magyar Köztársasági Arany Érdemkeresztrel tüntette ki. Az elismerést Navracsics Tibor miniszterelnök-helyettes, közigazgatási és igazságügyi miniszter adta át a Néprajzi Múzeumban.

Gratulálunk!

(2011)

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Portugália

Coimbra város is csatlakozott a Jewels Tour (zsidó örökség, mint a fenntartható turizmus hajtóereje) projekthez. A program lehetőséget biztosít európai turistahálózatok fejlesztésére, és hozzájárul az egykori zsidó jelenlét és kulturális örökség megismeréséhez a portugál városban. A projektet az olasz Ferrara önkormányzata irányítja, együttműködve Rigával, Erfurttal, Coimbrával, Lublinnal és más városokkal. A hollandiai Bredában működő Alkalmazott Tudományok Egyeteme tanácsadó partnerként vesz részt a munkában. Coimbra csatlakozása a projekthez a régió spirituális és vallási idegenforgalma szempontjából jelentős fejlődést hozhat.

Egy mikve 2013-ban történt feltárása óta a zsidó múlt feldolgozásával kiemelten foglalkozik a városi önkormányzat múzeumi részlege. A rituális fürdő egyedi kialakítása várhatóan egyik látványossága lesz a programnak. Coimbrában különböző intézmények képviselőiből munkacsoportot alakítottak ki, amelynek célja a kulturális örökség megismerése, gondozása és népszerűsítése. Dokumentumok szerint a zsidó jelenlét a középkorban kezdődött, és az önkormányzat fontosnak tartja, hogy a két egykori zsidó negyed megfelelő helyet kapjon a város történetében.

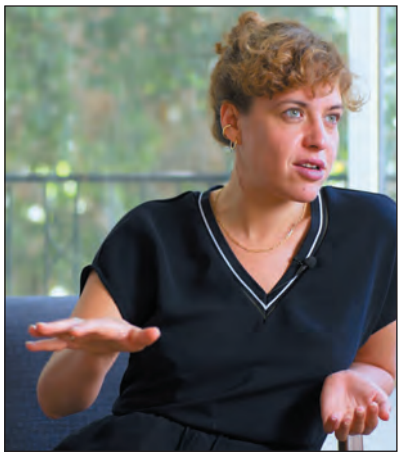
Argentína

Az Izrael iránti elkötelezettségéről ismert Javier Milei elnök a 42 éves Simon Axel Wahnish főrabbit nevezte ki az ország izraeli nagykövetévé. A tisztség két éve betöltetlen, és Wahnish az első olyan nagykövet, aki korábban rabbiként tevékenykedett. A főrabbi közeli kapcsolatban van az elnökkel, és segítette, hogy a politikus megismerje a zsidóság történetét és hagyományait. Simon Axel Wahnish Buenos Airesben született, ortodox hagyományokat követ, és 2012-ben lett az ACILBA nevű, marokkói eredetű szefárd közösség főrabbi. Tanulmányait Izraelben végezte.

A közelmúltban Javier Mileit a „Fény nagykövete” díjjal tüntették ki a kaliforniai Surfside zsinagógájában. Osvaldo Pirex, a templom egyik alapítója, egyben a közösség vallási vezetője, üdvözlöszédében méltatta az elnök tevékenységét és Izrael iránti szolidaritását. Kijelentette, hogy „nagyon kevés államfő tett annyit Izraelért, mint az argentin elnök”. Pirex szerint „Milei csodálatra méltó ember”. Több száz lelkes rajongó vonult az argentin csapat mezt viselve és nemzeti zászlókat lobogtatva Milei szállodája és a templom elé, hogy üdvözöljék kaliforniai útján az elnököt.

Olaszország–Izrael

A 80. Velencei Biennále izraeli pavilonja a tartós tűzszünet eléréséig és a túsok szabadon bocsátásáig zárva marad. Ruth Patir kiállító művész és a kurátorok a pavilon bezárt üvegajtaja előtt tájékoztatták döntésükről az érdeklődőket. Hangsúlyozták, hogy ez nem cenzúra, hanem a túsok családtagjaival és az izraeli társadalommal való szolidaritásukat fejezi ki.

Olaszország–Izrael. Ruth Patir, a problémás Velencei Biennále kiállító művésze

Argentína. Simon Axel Wahnish, az elnökbarát főrabbi

A (M)otherland (szülőföld) című kiállítás Ruth Patir művészi tevékenységének elismerése, akit 2023-ban választottak ki Izrael képviselőjévé a biennalén. Patir kijelentette, hogy „most az aktuális eseményekkel és nem a művészettel kell foglalkozni”. A kiállítás részét képező „Keening” videó a bezárás ellenére is megtekinthető az üvegablakokon keresztül. Adriano Petrosa, a biennale főbiztosa „bátor és bölcs tettnek” nevezte a döntést, amit „tisztelőtlen fognak tartani”. Néhány hónappal korábban a palesztinokkal rokonszenvező művészek Izrael kitiltását követelték a biennaléről, amit az olasz kulturális minisztérium elutasított.

Venezuela

A caracasi kormány hivatalossá akarja tenni a „veszélyes ideológiák” tiltását a közösség médiában, aminek a pontosításáról egy bizottság fog

dönteni. Kormányközeli aktivisták azt javasolják, hogy ebbe a kategóriába kellene sorolni a cionizmust is. Ha ezt elfogadják, törvényessé válnak az antiszemita támadások.

Ariel Gelblung, a Wienthal Központ latin-amerikai igazgatója elmondta, hogy Hugo Chavez huszonöt évvel ezelőtti hatalomra kerülése óta a zsidók száma mintegy harmadára, 22 ezerről 6-7 ezerre csökkent Venezuelában. Hittestvéreink elvándorlása a rossz gazdasági helyzet, az Iránnal való szoros kapcsolatok, a palesztinok támogatása és az antiszemita atrocitások miatt a Chavez 2013-ban követő Nicolas Maduro alatt tovább folytatódott. Ariel Gelblung szerint az új szabályozással a kormány keresi a lehetőségét,

Venezuela. Ariel Gelblung: szomorú statisztika

hogy a zsidó közösség bármilyen Izrael-támogató akcióját törvényen kívül helyezhesse.

Kovács

„Izrael a szabad világ háborúját vívja, és a világ szabadságáért harcol”

A szuverenitás hasznos és hatékony eszköz a terror elleni küzdelemben – hangsúlyozta Amit Halevi, az izraeli parlament, a kneszet tagja a Konzervatív Politikai Akció Konferencia (CPAC Hungary) budapesti kerekasztal-beszélgetésén.

Az Alapjogokért Központ által rendezett fórumon az izraeli politikus arról beszélt, hogy Izrael és a világ nem egy „szokásos terrorszervezettel” áll szemben, hanem egy világalomra törő, globális célokat kitűző szervezettel.

„Ahhhoz, hogy sikerrel vehessük fel a harcot, az első lépés, hogy megértsük, ki is az ellenség, akivel szemben állunk” – mondta, hozzátéve: Izrael problémája a nyugati világ problémája is, Izrael pedig „Budapestért, Washingtonért, Londonért is harcol”.

Amit Halevi kiemelte, hogy a terroristák nem csupán a nemzetállamokat, hanem az emberek életét is fenyegetik. „Olyan háborúban vagyunk, aminek a téje a nemzeti identitásunk és minden ember szuverenitása” – fogalmazott, megjegyezve: a terroristák célja, hogy a nemzeti és a személyes szuverenitást egyaránt eltöröljék.

Az izraeli politikus szavai szerint nemcsak konkrét, hanem ideológiai csataterén is zajlik a harc. „A filozófiai-ideológiai terror, a politikai terror és a gyakorlati terror ellen egyaránt küzdeni kell” – magyarázta. Hozzátette: a filozófiai-ideológiai harc részeként nagyon fontos a mostani konferencia, de további erőfeszítéseket szükséges tenni mindhárom dimenzióban.

Amit Halevi fontosnak nevezte a befektetést a jövő értelmiségébe, valamint a médiainfrastruktúra megszervezését. A politikus köszönetet mondott, amiért Magyarország határozottan kiállt Izrael mellett a Hamász támadását követően.

Ohad Tal, a kneszet egy másik tagja arról beszélt, hogy Izrael komoly fenyegetés alatt áll, és 76 éve először most tényleges egzisztenciális veszélyben van. Azt mondta, a palesztin Hamász tavalyi támadását követően az ország sebezhetővé vált, „ha pedig a Közel-Keleten valaki sebezhető, az nagyon veszélyes”. A történelemben most először fordult elő, hogy Irán közvetlen offenzívát indított Izrael ellen – fűzte hozzá.

A politikus alapvetőnek nevezte az ellenség pontos meghatározását, majd rámutatott: a megfelelő eszközt használva kell harcolni, mert nyugati módszerekkel nem lehet keleti ellenség felett győzedelmeskedni.

Kijelentette: Izrael a szabad világ háborúját vívja, és a világ szabadságáért harcol.

Ohad Tal azt mondta, a radikális iszlám örül, ha a liberálisok összefognak, ám a CPAC és az ahhoz hasonló események sokat segítenek a helyzet megoldásában.

Kovács Attila, az Alapjogokért Központ európai uniós kutatási igazgatója azt hangsúlyozta, hogy a Hamász Izrael elleni, 2023. október 7-i támadása az európai és a globális viszonyokat is megváltoztatta. Ma egy konfliktusoktól szaggatott világban élünk – húzta alá, kiemelve: a tét az, hogy mi lesz a nyugati civilizáció jövője, mi lesz Izrael és Európa sorsa. (MTI)

Könyvajánló

Pelle János: „Zsidókérdés” és magyar társadalom

1938–1956

Pelle János könyvét olvasva azonnal eszembe jutott a Rumbach-zsinagóga *A szomszédaik voltak* című kiállítása. A megnyitón Aleisa Fishman, a washingtoni Holokauszt Emlékmúzeum történésze azt mondta, a náciak arra jöttek rá, hogy az egyszerű embereknek nagyon egyszerű mondatokat kell a szájukba adni, és azonnal tömegesen gyűlölni fogják a zsidókat.

Ugyanott Mester Tamás, a BZSH elnöke, a Mazsihisz alelnöke pedig az antiszemitizmus három lépcsőjéről beszélt, miszerint az első, hogy a zsidók nem élhetnek közöttünk zsidóként, a második, hogy a zsidók nem élhetnek közöttünk, míg a harmadik, hogy a zsidók nem élhetnek.

Pelle János annak a történelmi folyamatnak a rendkívül gazdag és aprólékos elemzését adja, melynek során alig hét év alatt a parázs állapotból a pusztító tűzorkánig fokozódott a magyar társadalomban a zsidógyűlölet. A könyv recenziójában az USA-ban élő tudós, Berend T. Iván, aki maga is túlélője e szörnyűségeknek, így ír:

„Amit ez a kötet előtár, megvallo, zömében ismeretlen volt számomra. Az átélt évek után háromnegyed évszázaddal e könyv lapjairól olyan megdöbbentő világ tárult fel előttem, amire személyes élményeim ellenére sem voltam felkészülve.”

Azt hisszük, már oly sokat írtak erről a korról, már mindent elmondtak a kutatók, a túlélők, de nem. A *„Zsidókérdés” és magyar társadalom* című könyv eddig soha nem látott precizitással tárja fel az 1938 és 1956 közötti időszakból azokat a politikai, társadalmi, lélektani, kollektív és egyéni mozzanatokat, amelyek a szörnyű végkifejlethez vezettek, noha a benne részt vevők sem láthatták egyben, mit is műveltek, illetve hogy részvételükkel miként történhetett meg a modern kor eddig legbarbárabb emberirtása. Egy hivatalnok, egy miniszteri titkár jelentése, egy polgármesteri vagy egy önhatalmú házimesteri döntés éppen úgy része volt a holokauszt létrejöttének, mint a kormány vagy maga Horthy Miklós valamely döntése. Ezen apró lépcsőfokokon keresztül vezet el Pelle János az olvasót a sötét korszakot taglaló két fejezetben ahhoz, amit úgy hívunk: önismeret. Mi vagyunk e döntések – gyávaságok, félrenézések, elodázások, határozatlanságok, félelmek, megalkuvások – mögött.

E könyv nélkülözhetetlen a társadalmi önvizsgálathoz – írja Berend T. Iván. Én azt mondom, e könyv önmagában nem elég a társadalmi önvizsgálathoz akkor, ha nem kerül sokak kezébe, ha nem építjük be legalább egyes részeit az iskolai tananyagba. Ha az aprónak látszó, de Pelle János által felmutatva döntőnek bizonyuló részletekről nem rendezünk vitákat, fórumokat, amelyek hatására feltehetik maguknak a kérdést sokan: ók vajon miként viselkedtek volna e két, egymással sokszor tükörhasonlóságot mutató korban, amikor a náciak, majd utánuk a kommunisták meg akarták oldani a zsidókérdést.

Még egy gondolat. Ajánlom, a könyv segítségével izlelgessek a választ: mi is az, hogy zsidókérdés?

(Pelle János: *„Zsidókérdés” és magyar társadalom, 1938–1956. Kocsis Kiadó Zrt., 2024*)

Rózsa Péter

Molotov-koktél dobtak egy varsói zsinagógára

Már elfogták az elkövetőt, aki megpróbálta felgyújtani a Nozyk zsinagógát Varsóban, a politikai vezetők elítélték a történeteket.

Az incidensről a varsói rendőr-főkapitányság tájékoztatta a PAP lengyel hírügynökséget. A hatósági vizsgálat folyamatban van.

Andrzej Duda lengyel elnök az X-en azt írta: Lengyelországban nem lehet helye az antiszemitizmusnak és a gyűlöletnek.

Radoslaw Sikorski lengyel külügyminiszter ugyancsak az X-en Michael Schudrich lengyel főrabbihoz hivatkozva közölte: valaki Molotov-koktél dobtott az épületre, az incidensben senki sem sérült meg.

„Érdekes, ki próbálja megzavarni az európai uniós csatlakozásunk évfordulóját?” – utalt Sikorski a bejegyzésben arra, hogy Lengyelország is az uniós csatlakozás 20. évfordulóját ünnepli. Hozzátette: „Netán ugyanazok voltak, akik Párizsban Dávid-csillagokat firkáltak?”

A miniszter ezzel arra utalt, hogy tavaly októberben, az izraeli–palesztin konfliktus kirobbanása után egyes párizsi épületekben Dávid-csillagok, valamint „Palesztina győzni fog” feliratok jelentek meg.

A mostani incidensnél a varsói izraeli és amerikai nagykövetség is elítélte a közösségi médiában.

Az 1902-ben emelt Nozyk zsinagóga az egyetlen a lengyel fővárosban, amely fennmaradt a második világháború előtti időszakból. (Lucie Szymanowska, MTI)

IZRAELI

A tóra és a talmud is az El Al-on

Az El Al légitársaság elkezdett tóra-, talmud- és zsidó jogi leckéket kínálni hosszú távú járatain a Yeshiva University nevű New York-i ortodox zsidó egyetem által kifejezetten erre készített platformon keresztül.

A Ynet beszámolója szerint az El Al körülbelül egy éve kereste meg az egyetemet azzal a kéréssel, hogy a már 2003-ban elindított online platform – YUTorah – stílusában készítsék el nekik a tartalmat. Kiderült, hogy az üzlet az El Alnak egy fillérjébe sem került, mert a Yeshiva University örömmel készítette el a videós anyagokat.

A platformot az El Al összes Boeing 787-es repülőgépén elindították, beleértve az Egyesült Államokba tartó járatokat is. Háromhavonta körülbelül 40 új leckét töltenek fel, mindegyik átlagosan 45 perces.

A tartalom a zsidótörvényről, a zsidó történelemről, a zsidó imáról, a randevúról és a házasságról, a szülői nevelésről és a heti tórárészletről szól.

Az El Al a Ynetnek elmondta, hogy a cég „gazdag szórakoztató rendszert kínál ügyfeleinek, sokféle tartalommal, amely az ügyfelek preferenciái és választása szerint minden populációhoz igazodik. A fedélzeti tartalomkönyvtárban többek között filmek, sorozatok, gyerekeknek szóló és izraeli tartalmak találhatók, amelyek minden ügyfél számára elérhetők.”

Anyaként kell bejegyezni a két nő alkotta párok gyermekeinek szüleit

Izraelben ezentúl kérésükre anyaként kell bejegyezni a két nő alkotta párok gyermekeinek szüleit a legfelsőbb bíróság ítélete szerint.

A bíróság egyhangúlag döntött úgy, hogy az állami hatóságoknak anyaként kell bejegyezniük mindkét nőt az általuk nevelt gyermek születési anyakönyvi kivonatába, ha már a gyerek születése előtt párt alkottak.

Izraelben azonos nemű párok nem házasodhatnak össze, de a belügyminisztérium bejegyzí azonos neműek külföldön megkötött házasságát.

A bírák nem értettek egyet a lakosság-nyilvántartó hatóság azon állításával,

Izrael: anya és anya

miszerint az anyakönyvi kivonat csak a biológiai származást tükrözheti, és megállapították, hogy ez az álláspont sértheti a gyermekek jólétét.

Uzi Fogelman bírósági elnök hangúlyozta, hogy a két anya között szülői egyenlőség van, és nem szabad elfogadni azt az állítást, miszerint egyikük nem biológiai anyasága alacsonyabb rangú volna.

Kilenc olyan, leszbikus nőkből álló pár fordult nyolc évvel ezelőtt beadvánnyal a legfelsőbb bírósághoz, amelynek gyermekei anonim hímvisejtő-adványozással jöttek a világra.

Az ítélet szerint minden olyan, törvényben szabályozott szülőség egyenrangú, amely tartalmazza mindkét szülői jogait és kötelességeit. Ezért a regisztráció szintjén sem lehet különbséget tenni a két szülő között.

Fogelman arra is felhívta a figyelmet, hogy a szülők közötti különbségtétel sértő, mert ezen az alapon eltérő természetűek és lényegűek volnának a kapcsolatok: míg a biológiai szülői nevelés az „igazi” szülői nevelés lenne, a nem biológiai szülői nevelés alacsonyabb rendű, gyanús, egyfajta „feltételes” szülői nevelés volna. „Ezt a különbségtételt nem szabad elfogadni” – jelentette ki a bíróságot.

Az alkotmánybíróként is működő bíróság háromtagú döntéshozó testületét Uzi Fogelman vezette, akinek álláspontjához Alex Stein és Ruth Ronen bírák is csatlakoztak. Stein bírósági elnök szerint a születési anyakönyvi kivonatba szülő/szülő, apa/apa vagy anya/anya formátumban kell bejegyezni a szülőpárt – az újszülött törvényes szülei kérésének megfelelően.

„Az államnak semlegesnek kell lennie a felnőtt állampolgárok által választott házassági és családi mintákhoz való viszonyában, és nem szabad egyetlen monolitikus mintát diktálnia állampolgárainak a házasságról és a családról” – áll a végzésben.

„Ez egy történelmi nap, amikor megerősítést nyert, hogy Izraelben a családok egyenlők” – jelentette ki Hila Far, az izraeli LMBT jogvédő egyesület elnöke az ítélethirdetés után, és felszólította az érintett párokat, hogy utólag rendezzék gyermekeik születési anyakönyvi kivonatát a végzésnek megfelelően. (Shiri Zusza/MTI)

SZÍNES

Netanjahu előfeltételei

Kép forrása: Prime Minister's Office

Az izraeli miniszterelnök az amerikai sajtóban megjelent véleménycikkben írta meg Izrael előfeltételeit a Gázai övezetben zajló katonai beavatkozás lezárásához.

Benjámín Netanjahu a Wall Street Journal napilapnak írt véleménycikkében három pontban foglalta össze, mire van szükség a békéhez: a radikális iszlamista Hamász megsemmisítésére, a Gázai övezet demilitarizálására, valamint a palesztin társadalom deradikalizációjára.

Az írás szerint amennyiben ezek teljesülnek, úgy létrejöhet a béke Izrael és a szomszédjaként élő palesztinok között a Gázai övezetben.

Benjámín Netanjahu szerint a Gázai övezet demilitarizálásához tartozik annak szavatolása, hogy a régió ne szolgálhasson kiindulópontként az országa elleni támadáshoz. Hozzá tette, hogy a Gázai övezet körül ideiglenes biztonsági övezetet kell létrehozni, emellett olyan ellenőrzési mechanizmust szükséges bevezetni, amely megfelel Izrael biztonsági igényeinek, illetve megteremti, hogy Egyiptom felől ne juthasson be fegyver a palesztinok lakta területre.

A palesztin társadalom radikalizmustól való megtisztításával kapcsolatban az izraeli kormányfő azt írta, hogy „az iskoláknak az élet értékének tisztelődését kell tanítaniuk és nem a halálét, a muszlim papoknak, az imámoknak fel kell hagyniuk azzal, hogy a zsidók elleni gyilkosságra buzdítsanak, valamint a palesztin társadalomnak át kell alakulnia, hogy a terrorizmus támogatása helyett a terrorizmus elleni küzdelmet válassza”.

Benjámín Netanjahu egyik tanácsadója az amerikai médiának nyilatkozva azt hangoztatta, hogy kormánya és az Egyesült Államok adminisztrációja között vannak ugyan véleménykülönbségek, de a háborút tekintve egy oldalon állnak.

Mark Regev, az izraeli miniszterelnök szóvivője a CNN hírtelevízióknak adott interjújában kiemelte, hogy a két fél odafigyel arra, amit a másik mond, és a Hamász elpusztításának céljában egyetértés van közöttük. Megjegyezte, hogy a Gázai övezet újjáépítése csak azt követően történhet meg, hogy a Hamász megsemmisítették. (MTI)

Befagyasztják a be nem vonuló jesivatanulók támogatását

A legfelsőbb bíróság ideiglenesen elrendelte azon vallási iskolák, jesivák állami költségvetésének befagyasztását április 1-től, ahol hadköteles korú, de be nem vonuló ultraortodox fiatalok tanulnak.

A háromtagú bírói kar elutasította Gali Baharav-Miara főügyész javaslatát, hogy engedélyezzenek számukra rövid felkészülési időszakot. A „rendelet hatálya alá nem tartozó”, vagyis nem hadköteles korú fiatalok számára a tanév végéig folytatják a pénzek átutalását. A bírák azt is bejelentették, hogy májusban kilenc bíróból álló kibővített összetételű grémium dönt az ideiglenes ítélet állandóvá tételéről.

Az alkotmánybírósként is működő bíróság olyan beadványok nyomán ült össze, melyek a jesivákban tanuló ultraortodox fiatalok katonai behívását követelték a jogegyenlőség és a köztelherviselés jegyében, valamint azon intézmények költségvetésének megszüntetését, melyeknek diákjai nem vonulnak be az Izraelben kötelező katonai szolgálatra.

A döntés a 18 és 26 év közötti ultraortodox fiatalokat érinti, akik korábban egy rendelet alapján minden évben halasztást kaptak katonai szolgálatuk megkezdésére, majd 26 évesen véglegesen felmentették őket.

Az ítélet váratlanul érte a kormánykoalícióban részes két ultraortodox pártot, melyek gyorsan összeültek tárgyalni azt, és telefonon beszéltek Benjámín Netanjahu miniszterelnökkel. Az arab országokból származó ultraortodoxokat tömörítő Sasz párt vezetője, Arije Deri példátlan szemtelenségnek nevezte a bíróság döntését.

„Pontosan azokban a napokban, amikor Izrael népének szüksége van az Ég irgalmára délen és északon, a legfelsőbb bíróság sértő magatartást tanúsít a tóratudósokkal szemben, akik a világ alapul. A Sasz párt továbbra is harcolni fog a jesivatanulók jogáért a tóra tanulmányozására” – nyilatkozta Deri.

„Szükségünk van a katonákra a nehéz háború idején, és a társadalomnak az az igénye, hogy mindenki vegyen részt az állam szolgálatában. A bíróság arról határozott, ami nyilvánvaló – eljött az idő, hogy a kormány is megtegye azt, ami nyilvánvaló. Itt az ideje a cselekvésnek” – jelentette ki Beni Ganc miniszter, a hadikabinet tagja.

Izraelben 1948-tól, az állam megalakulásától kivételezettek voltak a jesivákban tanuló ultraortodox fiatalok, akikre nem vonatkozott a hadkötelezettség.

David Ben-Gurion, az ország első miniszterelnöke azért engedélyezte ideiglenesen négyszáz jesivatanuló felmentését, hogy segítse a második világháborúban Európában felszámolt vallásos zsidó kultúra fennmaradását, ugyanis a holokauszt miatt drámaian lecsökkent a zsidó vallási tanulmányokat folytatók száma. (Shiri Zusza/MTI)

Még a kávé is a hazafiasságot hirdeti

Miután Törökország nyíltan kifejezte, hogy a jelenlegi háborúban a Hamász oldalán áll, az egyik legnagyobb izraeli élelmiszeripar, a Strauss-csoport nemrégiben úgy döntött, hogy átnevezi hatvan éve töretlen népszerűségnek örvendő „török” kávéját, írja az Arutz7 nyomán a zsidó.com.

A csomagoláson a „káfé turki” – török kávé szavakat a háború kezdete óta népszerűvé vált szlogenek váltották fel. „Ám Jiszráél háj” – Izrael népe él, „Dor hánicáhon” – a győzelem nemzedéke, „Éjn lánú erc ácheret” – nincs másik országunk és „Cházákim bejáchád” – együtt erősek vagyunk, hirdetik a hagyományos piros csomagoláson a szintén megszokott betűtípussal írt fekete feliratok. A tévedések elkerülése végett a kék-fehér izraeli lobogó is rákerült a csomagolásra.

A névváltoztatás ötlete egyébként a fogyasztóktól eredt, akik azt javasolták, hogy „izraeli kávéra” változtassák a nevet. A Strauss-csoport illetékese elmondta, úgy döntöttek, hogy a katonák által is oly kedvelt kávé is bevonják a küzdelembe, és különleges háborús kiadással lepik meg őket. A társaság egyik vezetője, Ofri Sábó elmondta:

„A török kávé számtalan hamisítatlan izraeli pillanat részét képezi. Több, mint egyszerűen egy csészényi kávé: az egészségünket és Izrael iránti szeretetünket testesíti meg. Most, ebben a nehéz időszakban kávécsomagok millióit küldjük az aktív szolgálatot teljesítő és a tartalékos katonáknak, hogy éberek maradjanak, és koncentrálni tudjanak küldetésük sikerére.”

A névváltoztatással kapcsolatban pedig elmondta: „Katonáink biztatására új feliratokkal láttuk el a kávé csomagolását a háború idejére: az egység, a remény és a saját utunk igazába vetett hit üzeneteit hordozzák. Mi mindig is izzig-vérig izraeliek voltunk, és azok is maradunk.”

A tatai zsidóság emlékezete

Csaknem fél év időtartamú kiállítás nyílt Tatán, a régi zsinagóga épületében *A tatai zsidóság emlékezete* címmel. Kétszeresen is igaz a cím: egyfelől emlékeztet Tata városának valaha élt zsidóira, de arra is, hogy nincs már sem imaház, sem ember, aki látogatná.

Az egykori és most már helyreállított épület leginkább a 19. századi állapotra emlékeztet – pedig a településről szóló feljegyzések jóval korábbi zsidó lakosságról is tanúskodnak. Ironikus módon egy negatív hír őrizi közösségük létét – ti. Korvin János, Mátyás király egyetlen, ám polgárlánytól született (balkézi), de törvényesített fia kitiltotta őket a városból... A deportálások, a holokauszt után az épület gazdátlanul hányódott, a huszadik század alaposan pofozgatta mindenfelől. Az ötvenes évek elején terményraktár céljaira igényelték ki. A soát követően kevesen, de visszatértek, és igyekeztek újjászervezni a hitközséget, ami aztán a nyolcvanas évek legelejéig működött – ám a zsinagóga épületének állaga mit sem javult. A rendszeres hitélet voltaképpen akkor szűnt meg Tatán. El ne feledjem: egy alkalommal betörték, és elvitték a szent tárgyakat, nyilván főként az ezüst újraszhosznosítása végett.

A hetvenes évek derekán-végén a felekezet kulturális funkcióváltás reményében adta el a romot, hogy itt legyen a görög-római szobrászati alkotások gipszmásolatainak bemutatóhelye. A gyűjtemény a Szépművészeti Múzeumban korábban tárolt anyag részeként került ide. E másolatokat a művészettörténet a 19. század végén nagyra becsülte, alig ötvenhatvan évvel később viszont már értéktelenségnek minősítette – ide is inkább a tárgyak iránti kegyelet, mint a megbecsülés okán szállították őket. A gyűjtemény és a kiállítás érthetően másfajta épületet kívánt – az átépítéssel megszüntették a szakrális tér ablakait és belső berendezését. A funkcióváltás éles összecsapást váltott ki, de a változtatást végrehajtották.

A Kuny Domonkos Múzeum kiállítókereként funkcionált a közel múltig, amikor is a másolat-szobrokat a komáromi Csillagerőd tereibe szállították át, és így megnyílt a lehetőség, hogy valamennyire felidéztek az egykor itt élő, dolgozó, tanuló, integrálódó, hitét gyakorló közösséget. A kiállítás alapfogolata (és mottója) Jeremiástól való: És igyekeztek a városnak jólétét, a melybe fogásra küldöttek titeket, és könyörögjétek érte az Úrnak; mert annak jóléte lesz a ti jóléteketek. (Aki előkeresi a teljes szöveget, megtalálja még a sokasodásra és szaporodásra utaló felhívást is.)

Hadd idézzem töredékesen Gábor Györgynek, az OR-ZSE tanszék-vezető egyetemi tanárának a kiállítás megnyitóját:

Kérem, nézzék el nekem, hogy történelemmel foglalkozó vallástörténészként e helyütt is a történelem két legfontosabb és legmeghatározóbb paraméterét, a teret, avagy a helyet és az időt idézem meg.

Itt állunk egy épületben, ami egykor zsinagógaként szolgált. Szent térben állunk, amely a zsidó misztika tanítása szerint a „fenti” templom „lenti”, azaz földi mása. A zsinagógának ablakai vannak, a fönt és a lent közötti kommunikáció észlelhető jelei. Csakhogy ennek a zsinagógának be lettek falazva az ablakai, megszünt a kapcsolat odafönn és idelel között.

A zsinagóga héber neve bét kneszet, a gyülekezés helye. Volt idő, amikor ugyanitt istentiszteletra gyülekeztek össze, bőven megvolt a minjen, a tíz felnőt zsidó férfi, akik nélkül az Isten dicséretét zengő himnusz, a kádíst nem lehetett volna elmondani. De a zsinagógát jiddisül sulnak, iskolának is nevezték, hiszen itt folyt a gyermekek kötelező oktatása, az írás és olvasás elsajátítása, a szent szövegek értelmezése, valamint a vallásos nevelés: mindaz, ami a hagyomány láncolatát tartalommal töltötte meg, s ami a zsidóság múlt-

ját, jelenét és jövőjét összeköti és élővé teszi.

Az egykor volt zsinagóga ürességtől üvöltő terében mára nem maradt meg tíz felnőtt zsidó férfi, nincs bima, amelyen valaha a tóratekerest olvasták, s nem működnek itt az elengedhetetlen zsidó jótékonyági szervezetek: a hely üres maradt, kifosztott és meggyalázott, a szent tér elpusztult, s a hagyomány láncolata megszakadt.

De térjünk most át a történelem másik meghatározó paraméterére, az időre. Ugyanis a zsinagóga terének elpusztításához egyfelől szoros kronológiai rend vezetett, kezdve a 19. század nemzeti-liberális vívmányának, Eötvös József, Kossuth Lajos, Deák Ferenc, Jókai Mór, Andrássy Gyula és mások nagyszerű felismerésének, az emancipációnak a

Az egykori tatai zsinagóga

visszavonásával és a faji diszkrimináció bevezetésével, folytatva a numerus clausus és az egymást követő zsidótörvények jogfosztási folyamataival, egészen a világrekordnak is beillő eseményorig, a félmillió ember hat hét alatti kifosztásáig, beva-gonírozásáig, s az Endlösung, azaz a zsidókérdés „végső megoldásának” programjához illeszkedve a halál-gyárakba történő rendeltetésszerű leszállításáig.

Csakhogy a holokauszt lényegi jegy-e az időnkívüliség is. „Ismerni valamit annyit tesz, mint okai alapján ismerni” – mondta Arisztotelész, ám a holokausztot nem tette értelmezhetővé semmilyen okozatiság, semmilyen kauzalitás: a történelmi előzményekből akár érthetővé és levezethetővé válhatott mondjuk a második világháború, de hatmillió ember megsemmisítése minden történelmi kauzalitáson kívül esik. A holokausztot nem volt kiváló oka, sem értelme, sem jelentése, s totálisán nélkülözte az emberi élet legalapvetőbb elemét, a szabad választás és a szabad cselekvés mindennemű formáját.

Egyfelől történeti esemény volt, a korabeli modernitás és csúcstechnológia teljes eszköztárára támaszkodva, a jól szervezett logisztikára, a fejlett vízűhálózatra, a cianhidrogéntablettákat előállító, magas színvonalú vegyiparra, másfelől azonban nem volt kiváló oka, semmi nem tette indokolttá, történelmen kívüli rejtély volt, semmi egyéb. A történelmen kívüliségét erősítették a náci tettei, akik egy egész iparágat építettek a nyomok eltüntetésére s az emlékezetből való törlésre.

A mi szempontunkból, vagyis az utódok tekintetéből a holokauszt maga az egyidejűség, a mindenkori abszolút jelen idő. Az emlékezés egyidejűséget feltételez, ahogy az eucharisztia és az úrvacsora is az egyidejűséget fejezi ki. Minden nemzedék az emlékezet révén bizonyos értelemben kortárs és tanú, s ettől egyformán közel van a holokauszthoz. A holokauszt a legelemből szerződés-szerű, amely felmondva a zsidó-keresztény Istennel kötött szövetséget és vele a hagyományos etikai értékrendet, Káin oldalára állt, s a pusztítás barbár istenét ültette a trónra. Kertész Imrével fogalmazva azonban

értéket teremt, azt a „sötét ragyogást”, amelyet az emlékezetnek és a képzeletnek kell örök kortársként fenntartania.

Ámde az emlékezetnek nemcsak a holtakat kell megidéznie, hanem legfőképp az élőket: mindazokat, akik itt éltek, itt laktak, itt dolgoztak, itt szültek és itt nevelték gyermekeiket, itt örültek és itt bánkódtak, itt szerettek és itt álmოდztak, itt adták tovább tudásukat és itt tisztelték az Istenüket. Azokat, akik pont olyanok voltak, mint mi magunk, s akik tudásukkal, szorgalmukkal, szakértelmükkel és munkájukkal „igyekeztek a városnak jólétét”. Akik között akadt több nyelven publikáló, keresztény körökben is elismert, helytörténettel foglalkozó vagy épp magyar nyelvű héber nyelvtankönyvet szerkesztő tudós rabbi, s olyan is, aki az Auschwitz felé induló vagonban kísérte el utolsó újjukra híveit. Aztán voltak tanítók, volt sokaknak munkát és megélhetést biztosító vállalkozó, országgyűlési képviselő, divatáru-kereskedő, sportvívó és versenybíró, szaklapokban rendre publikáló minisztériumi főtanácsadó, s voltak iskolás gyerekek, akik magyar irodalmat és történelmet, földrajzot és természetrajzot, éneket és világtörténelmet tanultak. Aztán mindannyiukat elhurcolták Auschwitzba, s néhányan ugyan még visszatértek, ám a zsidó szellem, tradíció és kultúra – a hagyomány láncolatának szétszakadásából fakadóan – lassú kimúlásra ítéltett.

Tata itt maradt azzal a sok-sok szellemi gazdagsággal, amit egykor a zsidóság adott a városnak, s amely a város falaiba, utcaköveibe, szellemébe, tudásába és kultúrájába örökre beleivódott, ám örökre hagyó nélkül, a megújulás reménytelenségében.

Mi, az emlékezők annyit már tudunk, hogy a holokauszt nem a gázkamrákkal vette kezdetét. Ez a tudás megegyezik a Kertész Imre emlegette értékkel, hiszen most már tisztában vagyunk azzal, hogy sohasem ott kell megálljt parancsolni a barbár embertelenségnek, ahová vezet, hanem ott és akkor, ahol és amikor megindulni készül. S azt is tudjuk, hogy a Gonosz egyedül nem képes a gonosz-tettet végrehajtani: szüksége van a gyávára, a lustára, az önzőre, a közömbösre és az aljas számítóra.

A holokausztra sosem borulhat a feledés homálya, a sötét ragyogásnak mindig és mindenkor újra és újra át kell törnie. Nem zsidóságunk miatt, hanem ember voltunk okán.

Hogy a sötét ragyogásból ne a sötétség váljék mindenekén úrrá.

Maga a kiállítás rendkívül puritán. Arra a jelenségre emlékeztet, amelynek során a régészek egy összemaréknyi töredékből rekonstruálják egy kétezer vagy négyezer évvel ezelőtt élő város körvonalait, mindennapjait. Szűcs József, a kiállítás kurátora a nagyon kevés tárgyi emlékből teremtett az egésze utaló világot.

Nem túl sok fénykép, Tatát ábrázoló köráraj reprodukciója, inkább kézzel vagy géppel írott anyakönyvek, évkönyvek felnagyított lapjai, újságcikkek. Névsorok. Mutatóba néhány tárgy, olyanok, amik talán az elhurcolások maradtak itt: iskolapad, tábla, varrógép. Egy kicsi helyiségben, üveg mögött tórákorona, a hitélet kisebb, de nagy becsben tartott eszközei. És mindezekhez egyetlen rekonstruált tóraszekrény-imitáció, csak hogy megidézze az egykori szakrális teret.

A kiállítás főleg az olvasatóknak ad élményt, akik szeretik végigbongészni a 18. századtól kezdve megmaradt iratokat. Mint a regények olvasói, akik megalkotják magukban a történet valóságát, fejben összerakják az itt élt zsidóság történetének cserepeit.

Ha az egész nincs meg, óvnunk kell a cserepeket is.

BJI

A klausenburgi sorsjegy

Miután Erdélyt Romániához csatolták, Kolozsváron minden más lett. A zsidók magyarul beszéltek, és egyre kérdezték: eddig magyar zsidók voltunk, ezután román zsidók leszünk? 1920-ban a városba költözött a híres cánczi Jekutiél Jehuda Halberstam rabbi. Rudnikban született, Lengyelországban. Sem magyarul, sem románul nem beszélt. Csak jiddisül tudott és lengyelül. Ő lett a klausenburgi (kolozsvári) rebbe. Az örömet hirdette: „...a valódi öröm abból ered, hogy az ember tudja, minden Istentől származik. A jó is, a rossz is.”

Történt Máramaroszigeten, hogy Majse Cikk kétes ügyletbe keveredett, és minden vagyonát elvesztette. Ment Chájim Zwi Teitelbaum városi főrabbihoz:

– Nagy a baj, rebbe! Koldusbotra jutottam! Annyi pénzem sem maradt, hogy férjhez adjam lányomat. Ha gyorsan nem tudok tízezer lejt szerezni, oda a házzené! Történt valami... aminek következményét csak én vettem észre édes Gáldikámon. De ha majd más is... nem jön össze a parti, mehetek a Tiszának télvíz idején!

A rabbi dühbe gurult.

– Tán azt hiszed, hogy a Teremtő nálam tartja helyi készpénztartalékát, és szabad kezét adott nekem kezeléséhez? Honnét szedjek elő ennyi pénzt? Menj a klausenburgi rebbéhez, meglásd, segítségre leszel!

Ment is Majse, és könnyeket fakasztó, válogatott jiddis szavakkal kiöntötte szíve bánatát. Halberstam rabbi csóválta a fejét:

– Látom, sürges az idő! Rövidesen kihúzzák az év végi főnyereményt! Menj, vásárolj sorsjegyet, és mondogasd jártadban: „Gam zu letová” (minden jóra fordul). De bármilyen történik, ne fogadd el elsőre!

Ezután Meir fejére tette kezét, és megáldotta!

Majse Cikk megvette a sorsjegyet, és közel a rebbe házához megszállt egy fogadóban. Ugyanott volt elszállásolva egy bukaresti antiszemita rendőr ezredes. Azon az éjjel álmodt: egy pópa figyelmeztette, hogy zsidó szomszédjánál van a főnyeremény szelvénye! Felriadt álmából, majd újból elaludt. Igen ám, de másodszor is ugyanazt álmodta, így szöveget titott a fejébe, hogy az álom égi üzenet. Másnap bekopogott Majse Cikkhez, és érdeklődött, vett-e a napokban sorsjegyet. Az igenlő válasz után felajánlotta, cserélje el vele szelvényét, amiért hajlandó ezer lejt adni. Majse visszautasította az ajánlatot. A rendőr erre felkínált ötezer lejt. Majse erre sem állt kötélnek! Az ezredes kiharagzott a szobából, majd visszatért két közrendőrrel, és megfenyegette, ha nem fogadja el az ajánlatát, csempészet vádjával letartóztatja! Majsének szívébe jutottak a rebbe szavai, és így felelt:

– Nézze, ezredes úr! Lehet, hogy a főnyeremény szelvénye van birtokomban! Ha a cseréért kapok magától tízezer lejt, ám legyen, vállalom a kockázatot!

Így is lett! Majse Cikk fogta a csere-sorsjegyet, a pénzt, és a rabbi tanácsának utasítására mondta: „Gam zu letová”, majd hazautazott.

Megtartották az esküvőt! Majse Cikk örömeiben megfeledkezett a sorsjegyről. Amikor észbe kapott, keresni kezdte! Ám nem találta! Kérdezte a feleségét, aki bevallotta, hogy az esküvő előtt kitisztította, kivasalta ünnepelőruháját. Volt a zsebében egy papírfecni. Életében nem látott sorsjegyet, így kidobta a papírdarabot. Kutatni kezdtek, és végül megtalálták a kert végében, a szemétdombon. Majse Cikk rohant a lottóhivatalba. Az ügyintéző ellenőrizte a számatokat, s úgy meglepődött, majdnem kiejtette kezéből a szelvényt:

– Cikk úr! Megnyerte a főnyereményt!

Majse Cikk felkereste a cáncz-klausenburgi rebbét, és elmondta, mi történt. A rebbe mélyen a szemébe nézett:

– Láttam, bajban vagy. Eszembe ötlött az imarészlet, és elmondtam magamban: „Testvérem, aki bajban és rabságban vagy... menten ki Ő szorultságból tágasságba, sötétségből világosságba, elnyomatásból megváltásba, hamarosan és mielőbb!” Ekkor látomásom lett: láttam az antiszemita tiszt zsebében a nyertes sorsjegyet. Koncentráltam, hogy cserélje el veled a szelvényét, és fizessen neked még tízezer lejt is. A többit tudod! Menj, hozd rendbe életed, és légy a rászoruló hasznára! Ne feledd, Majse! Csoda történt, de sokan várják a csodát! Várják Isten ígéretének beteljesedését: „És íme, én veled leszek, és vigyázok rád, bárhol jársz, nem hagylak el.” (I.M. 28/15)

Szerdóczy J. Ervin főrabbi

Gimnazisták ismerték meg a szombathelyi zsidóság sorsát

Megrendülve hallgatták a tárlatvezetést a Premontrei, majd a Nagy Lajos Gimnázium 11. osztályos diákjai a *Szentől szemben* kiállításon április 16-án: a holokauszt magyarországi áldozataira emlékeztek ezzel a programmal.

Hivatalosan április 16-án emlékezik az utókor a holokauszt magyarországi áldozataira, ebből az alkalomból látogatott el több gimnáziumi osztály is a Szombathelyi Zsidó Hitközség *Szentől szemben – Képek az elhurcolt szombathelyi zsidóság történetéből* című állandó kiállítására a Zrínyi utca 17. szám alá. A tárlat egyéni sorsokon, történeteken és ezer korabeli fotón keresztül mutatja be a háború előtti több ezer fős szombathelyi zsidóság életét, a vezető Spiegler Tibor helytörténeti kutató és Mayer László levéltáros tartotta.

„Egy olyan aspektusból tudjuk megmutatni a fiataloknak a város és a zsidó származású polgárok életét, történetét, amelyet nem ismernek. A kiállítás Európában egyedülálló, ennyi fotódokumentumot sehol nem találni egyben” – utalt Spiegler Tibor arra, hogy a Knebel fényképszíndinasztia műhelyében készült felvételek jelentősége páratlan.

Hancz Gábor Tamás igazgató-osztályfőnök elmondta, nem csupán az emléknappal tartották fontosnak a premontreis diákoknak tartott rendhagyó történelemórát.

„Ennek a generációnak nincsenek személyes emlékei, amelyekkel a korabeli zsidósághoz kötődni tudnának, és át tudnák érezni a holokauszt tragédiáját. Ezért jó, ha ilyen kiállítást látnak” – fogalmazott az igazgató.

A 11. osztályos diákok még nem tartanak tanulmányaikban ennél a kornál, ennek ellenére a történetek közel hozták hozzájuk a zsidóság sorsát. Lenyűgözte és megérintette a fiatalokat, amit láttak és hallottak.

„A képek magukért beszélnek, rendkívül megrendítő belegendolni, hogy ezeket az embereket és családokat kiszakították a hétköznapjaikból, és ilyen tragikusán ért véget az életük” – foglalta össze Czilli Csongor, a Premontrei Gimnázium tanulója.

A következő napokban még további osztályok látogattak el a kiállításra.

Haitzmann Ágnes

SPÁNN GÁBOR

Történelmi irkalapok 2.

Édesanyám elmesélése szerint szavakkal nem lehet azt az örömet leírni, amikor az orvos azt mondta, hogy túl vagyok a nehezen, ez a gyerek már életképes, haza lehet vinni. Ez a haza a 7. kerület, Vörösmarty utca 3/B volt. Azok számára, akik nem ismerősek ebben a prolinegyedben, elmondom, hogy a Wesselényi és a Dob utca között állt egy háromemeletes, a 30-as években épült kispolgári ház. Azt kell mondjam, hogy a mi házuk populációját amatőr módon eklektikusnak lehet nevezni. Volt nekünk magyarul rosszul beszélő sváb szomszédunk, egy bolgárkerész, akinek káposztaföldjei a mai lakások közelében, Zuglóban voltak, és két zsidó család.

A mi lakásunk ott és abban az időben luxusnak számított. Tudniillik második emeleti, lépcsőházból nyíló lakás volt, amihez saját WC is tartozott. Fürdőszobát csak vendégszobában láttunk. Az összes többi lakás számára minden emelet hátsó lépcsőházában ott sorakozott a háromfülkés illemhely, amihez mindenkinek volt egy spárgán lógó, ormótlan nagy kulcsa. Meleg vízünk természetesen akkor volt, amikor édesanyám begyűjtötte a spárgát, és a legnagyobb fazékban melegített vizet. A fürdés abból állt, hogy egy nagy lavórra beálltunk, és egyikünk lemosta a másikat. Hogy az egymásba nyíló kétszobás lakásban, ami kb. 40 négyzetméter lehetett, hogyan éltek szüleim egy csecsemővel, azt mai fejjel elképzelni sem tudom.

Házmeester házaspárunk a rosszindulatú, basáskodó – később emberi sorsokról is döntő – házfelügyelőkhöz nem is hasonlított. Kérésre bevásároltak annak, akinek erre nem volt ideje, és időben kongatták meg a dróton lógó udvari csengőt, ha valamiért elzárták a vizet. A férj – ezermester lévén – az olyan javításokat, mint a vízcsap bőrizése vagy egy kiegészítő csillár újrakábelezése, fillérekért elvégezte.

Szüleim szerették egymást, de ezt csak édesanyám elmondásából tudom, mert apámat nem ismerem: én 38-ban születtem, ő 42-ben kapta meg a SAS-behívóját munkaszolgálatra, így négyéves koromból csak egy lobogó fehér köpeny az emlékem róla.

A születésem körüli családi botrányt édesanyám csak kb. 14 éves koromban mesélte el. Ehhez tudni kell, hogy boldogult édesapám Berlinben, a Humboldt Egyetemen végezte summa cum laude a fogor-

vosi szakot és kapta meg német nyelvű diplomáját. 1936-ban, amikor ott már a barna egyenruha volt a divat, talán utolsó zsidóként vehetett át diplomát, majd hazamenekült Magyarországra. Itt pedig a zsidótörvények fogadták és az antiszemita közhangulat. Születésemkor még anyám kórházi ágya mellett jelentette ki, hogy ő engem nem enged megkereszteltetni semmilyen vallásra, különösen nem zsidónak, mert ebben a világban azzal biztos halálra ítélné. Materialista módon úgy határozott, és ezt ki is mondta, hogy ha majd nagykorú leszek, döntsek magam arról, hogy akarok-e és milyen vallást felvenni. Az ő szülei, a Spánnok, Zala megyei parasztszidók voltak és mélyen vallásosak. Anyai ágú nagyszüleim pedig egyszerű genetikai zsidók voltak, drága nagyapám még dicsekedett is vele, hogy csak a bár micvóján látott belülről zsinagógát. No ebből aztán a két család között hatalmas balhé kerekedett, annyira, hogy az apai nagyanyám hároméves koromig nem volt kíváncsi rám.

Apám diplomáját értelemszerűen nosztrifikáltatni kellett volna, de természetesen mindenholon elhajtották a zsidótörvények értelmében. Annyit engedtek a megélhetéshez, hogy egy keresztyén fogorvos mellett asszisztensként keverhette a gipszet. Az én édesapám nemcsak jó fogorvos, de jó üzletember is

volt. Beszerzett a baráti köréből pácienseket, és ugyanebben a 40 négyzetméteres, Vörösmarty utcai lakásban, sötétedés után, éjszakába nyúlóan, a feketepiacon vásárolt fogorvosi székben és a kórházból kilopott műszerekkel szájban is dolgozott. Ez akkor biztosította az anyagi jólétünket, később a pusztán túlélésünket is. Miután ő bevonult a munkaszolgálatra, édesanyám szerezte volna, de nem merete pénzé tenni a fogorvosi felszereléseket. S aztán kezdődött a nyilas éra, amit Olvasóink számára nem kell hogy én ismertessek.

Mikor elterjedt, hogy szedik össze a zsidókat, viszik az Óbudai Téglagyárba, ahonnan elmondás szerint majd kényszermunkára szállítják őket Ausztriába, Németországba, az én drága édesanyám eldöntötte, hogy ezt mi nem fogjuk végigcsinálni! Utolsó percig a lakásban maradtunk. De egyszer megjelent a házmeester né késő este, és azt mondta anyámnak: Spánné! Holnap jönnek a nyilasok és a rendőrök, és teherautón elszállítanak minden zsidót!

És akkor az én édesanyám kigondolta, hogy miként fogjuk túlélni a várható borzalmakat. Miután édesapám páciensei jórészt keresztények voltak, és ő precízen vezette egy könyvben az adataikat, anyám úgy döntött, hogy most fogja behajtani a „hálartartozásokat”. (Folytatjuk)

„Az ő sorsuk – a mi történelmünk”

A Győr és környéke zsidó helytörténelmi diákpályázat díjazottjai

A Zsidók Győri Gyökerei Közhasznú Alapítvány által 2022-ben indított pályázatra 8 győri és Győr környéki középiskolából 11 háromfős csapat nyújtotta be írásbeli kutatási jelentését és kapcsolódó művészeti alkotását.

A pályázat 2024. április 19-én bemutatónál zárult a győri zsinagógában, ahol a csapatok vetített képes beszámolót tartottak a kutatás eredményeiről. A zsűri (elnök: dr. Karsai László történész, tagjai: dr. Pápai Emese muzeológus, Bana József történész és dr. Somló Judit jogász) a diákok munkáját rendkívül magas színvonalúnak minősítette. Különösen azokat a pályamunkákat értékelték nagyra, amelyek eddig nem vagy csak kevéssé köztudott ismeretekkel gazdagították a holokauszt helyi vonatkozásairól napjainkig feltárt részleteket.

Az első helyezést a győri Kazinczy Ferenc Gimnázium és Kollégium csapata lett, melynek tagjai: Harai Zsombor, Takács Áron és Boldizsár Anna. A zsűri (elnök: dr. Karsai László történész, tagjai: dr. Pápai Emese muzeológus, Bana József történész és dr. Somló Judit jogász) a diákok munkáját rendkívül magas színvonalúnak minősítette. Különösen azokat a pályamunkákat értékelték nagyra, amelyek eddig nem vagy csak kevéssé köztudott ismeretekkel gazdagították a holokauszt helyi vonatkozásairól napjainkig feltárt részleteket.

Az első helyezést a győri Kazinczy Ferenc Gimnázium és Kollégium csapata lett, melynek tagjai: Harai Zsombor, Takács Áron és Boldizsár Anna. A zsűri (elnök: dr. Karsai László történész, tagjai: dr. Pápai Emese muzeológus, Bana József történész és dr. Somló Judit jogász) a diákok munkáját rendkívül magas színvonalúnak minősítette. Különösen azokat a pályamunkákat értékelték nagyra, amelyek eddig nem vagy csak kevéssé köztudott ismeretekkel gazdagították a holokauszt helyi vonatkozásairól napjainkig feltárt részleteket.

A harmadik helyezést a győri Kazinczy Ferenc Gimnázium és Kollégium csapata lett, melynek tagjai: Harai Zsombor, Takács Áron és Boldizsár Anna. A zsűri (elnök: dr. Karsai László történész, tagjai: dr. Pápai Emese muzeológus, Bana József történész és dr. Somló Judit jogász) a diákok munkáját rendkívül magas színvonalúnak minősítette. Különösen azokat a pályamunkákat értékelték nagyra, amelyek eddig nem vagy csak kevéssé köztudott ismeretekkel gazdagították a holokauszt helyi vonatkozásairól napjainkig feltárt részleteket.

A kiírásnak megfelelően elismerést érdemelt a legjobb szakközépiskolai csapat is. Ezt a díjat a Győri SZC Pat-

tantyús-Ábrahám Géza Technikum Bekő Levente, Burkus Bálint és Csíkás Levente összeállítású, Kazóné Kardos Melinda történelemtanár által támogatott csapata nyerte el. Kutatásuk a zsidó Grab család alapította Graboplast gyár máig is tartó történetét dolgozta fel, továbbá bemutatták a zsidó életkelet mentő, a Világ Igaza címmel kitüntetett győri Pattantyús-Ábrahám Imre életét és tevékenységét. Filmjüket a győri zsinagóga történetéről forgatták.

A győztes csapat tagjai munkájukat a Zsidók Győri Gyökerei Világtalálkozó keretében Győrben 2024. július 5-én sorra kerülő nemzetközi konferencián mutatják be a 13 országból érkező résztvevőknek.

Hardi Titusz, az iskolafenntartó Panonhalmi Főapátság oktatási főigazgatója, aki a pályázat lebonyolításában folyamatosan segítséget nyújtott, megnyitójában európai országokat sorolt fel, ahol a szörnyű időkben megvédtek a zsidóságot. Így fogalmazott: „...lehetett másképp is cselekedni, a legnagyobb embertelenség közepette is embernek megmaradni.”

APRÓ- HIRDETÉS

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdenthal.hu és www.mini-implantatum.hu

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Szociális alapítvány keres megbízható munkatársakat havonta összesen pár órát igénylő feladatokhoz, díjazás nélkül. 06-1-321-3497, esti órákban.

Idős ember gondozását vállalom. 06-20-501-2305.

Órajavítás, faliórák felújítása garanciával. Jung Péter, VII., Garay u. 45. www.jungoras.hu, 06-70-505-5620.

Mártír-istentiszteletek

Május 19., vasárnap	11.00	zsinagóga
Nagykanizsa		
Május 23., csütörtök	16.00	zsinagóga (Eötvös u. 3.)
Vác		
Május 26., vasárnap	11.00	Ady E. városi könyvtár
Baja	11.00	temető
Szentes		
Június 2., vasárnap	11.00	temető
Kecskemét	11.00	temető, majd a volt zsinagóga falánál emléktábla-avatás
Devecser		
Zalaegerszeg	11.00	zsinagóga
	13.00	temető
Mosonmagyaróvár	15.00	temető
Kispest	11.00	temető
Június 7., péntek		
Nyíregyháza	11.00	zsinagóga
Június 9., vasárnap		
Révkomárom	10.30	temető
Június 16., vasárnap		
Székesfehérvár	11.00	temető
Kápolnásnyék	15.00	temető
Mezőtúr	10.00	Emlékhely (Petőfi tér 1.)
Hódmezővásárhely	10.00	zsinagóga
Gyöngyös	11.00	temető
Abony	14.00	Szolnoki út, emléktábla-avatás
Eger	14.00	temető
Tata	10.00	temető
Tatabánya	13.00	emlékpark
Balassagyarmat	11.00	temető
Esztergom	11.00	temető
Zalaszentgrót	11.00	temető
Június 23., vasárnap		
Szécsény	11.00	temető
Szolnok	14.00	zsinagóga
Szeged	10.00	téglagyári gettóbejárát (Cserzy M. u. 32.)
Salgótarján	10.00	temető (Füleki út)
Nagykátán	10.00	temető
Miskolc	11.00	temető
Június 28., péntek		
Csongrád	10.00	temető
Június 30., vasárnap		
Mohács	10.30	emlékmű (Eötvös u. 2.)
Kaposvár	11.00	temető
Kiskunhalas	11.00	zsinagóga
Gyula	12.00	temető
Békéscsaba	15.00	zsinagóga, emlékfal
Dombóvár	14.00	temető
Veszprém	10.00	városi emlékmű
Július 7., vasárnap		
Szombathely	11.00	zsinagóga, temető
Jászberény	11.00	temető
Szekszárd	10.30	Művészetek Háza (volt zsinagóga)
Győr	10.00	temető
Pápa	15.30	zsinagóga
Pécs	10.00	temető, koszorúzás a gettó falánál
	11.30	zsinagóga
Sopron	11.00	temető
Sárbogárd	15.30	temető
Július 14., vasárnap		
Debrecen	10.00	Monostorpályi úti temető
Cegléd	9.00	templom
Nagykőrös	11.00	zsinagóga
Pesterzsébet	11.00	temető
Karcag	11.00	temető
	12.00	zsinagóga
Július 17., szerda		
Kecel		délután vasútállomás
Július 28., vasárnap		
Újpest, Rákospalota, Pestújhely	18.00	zsinagóga

A további időpontokat folyamatosan közöljük. Kérjük olvasóinkat, hogy az időpontokat, helyszíneket rendszeresen kísérik figyelemmel a honlapon is (mazsihisz.hu), mert változás lehetséges.

Gyógyszer- és MR-támogatás igénylése

Az alábbiakhoz igényelhetnek támogatást szociálisan rászoruló betegek:

1. Az újonnan szükségessé vált, az átlagosnál sokkal drágább gyógyszer beszerzése, egyhavi adagot figyelembe véve. Ez a támogatás alkalmankénti, tehát nem folyamatosan értendő. Az egyszeri gyógyszerbeszerzésre adható támogatás felső határa 60.000 Ft.

2. Magánorvosi MR-vizsgálat elvégzetése, ha állami intézmény csak túl késői időpontra tudja azt vállalni. Az egyszeri magánorvosi MR-vizsgálatra adható támogatás felső határa 80.000 Ft.

Támogatásunk nem tartozik a hitközséghez, hanem egy magyar holokauszt-túlélő magánjellelű kezdeményezésére.

Részletesebb, az igénylés módjára is kiterjedő tájékoztatás a következő telefonszámon kapható: 06-1-321-3497, lehetőleg az esti órákban.

Továbbra is várjuk a szociálisan rászorulóknak jelentkezéseit.

NAPTÁR

Május 17., péntek	Ijjár 9.	Gyertyagyújtás: 7.58
Május 18., szombat	Ijjár 10.	Szombat kimenetele: 9.14
Május 24., péntek	Ijjár 16.	Gyertyagyújtás: 8.07
Május 25., szombat	Ijjár 17.	Szombat kimenetele: 9.24
Május 26., vasárnap	Ijjár 18.	Lág boajmer

ÚJ ÉLET

Kiadó: Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége
(székhelye: 1075 Budapest, Síp utca 12.)
Kiadásért felelős személy: dr. Kunos Péter
Szerkesztésért felelős személy:
Kardos Péter
1075 Budapest, Síp u. 12.
Te lefon/fax: +36-1-413-5537,
+36-1-322-2829
E-mail: ujelet@mazsihisz.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 9600 Ft
Külföldre 13.600 Ft/év
USA és Izrael: 15.000 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám:
11707024-22118480
OTP SWIFT kód:
(BIC) OTPVHUHB
IBAN:
HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(1)-767-8262-es számon.
Szedés, tördelés:
WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák:
PrimeRate Kft.
ISSN 0133-1353

20 év – 20 dal

Húszéves a Klezmerész

Húszévesek lettünk. Ez egy ember életében a legnagyobb változás, fejlődés, a felnőtté válás időszaka. Hogy alakult ez nálunk?

Az embrionális állapotunk 2004 késő ősztől 2005 februárjáig, első koncertünkig tartott. „Szülészorvosunk” Lisznyai Szabó Mária, a Do-

Indulásunktól kezdve tudatosan a tradicionális zsidó zenét tekintjük repertoárválasztásunk súlypontjának. Ilyen a hangszerösszetételünk is – a két vezérhangszer a klarinét és a hegedű, ehhez csatlakozik a gitár, a basszus és a dob. Különlegesség, az együttes specialitása a kétszólamú

háromnapos fesztiválon. Mi pontosan ötször léptünk fel a három nap alatt, három különböző színpadon. Majd a negyedik napon egy újabb koncert Ramat Ganban, ahol előző nap még rakétatámadás volt. Pénteken és szombaton – az ünnep bejövetele előtt és kimenetele után – hatalmas spirituális élményünk volt, résztvevői lehettünk az Abu Hav-zsinagógában rendezett minikoncertnek. Ez a zsinagóga a kabbala szülőhelye. Itt hallottuk először az Ana b'koach kabbalisztikus imát. Már akkor elhatároztuk, hogy megismertetjük a magyar közönséggel, és azóta is állandó műsorszámunk. Ezután még kétszer jártunk Cfátón: 2015-ben és 2019-ben. Barátságot kötöttünk a fesztivál zenei igazgatójával, akivel nagy sikerű közös koncertet adtunk a 2016-os Zsidó Kulturális Fesztiválon. Fellépéseink során vendégeink voltak még Nógrádi Gergely, Fekete László, Rudas Dániel főkántorok, valamint Gerendás Péter, Lakatos György (USA) és Bangó Margit.

Az ún. hivatalos és jótékonyági koncerteken kívül létrehoztunk egy műsört, melynek keretében a budapesti középiskolás fiatalokat megismertetjük a zsidó élet mindennapjaival és ünnepeivel, így közelebb hozzuk számukra azt, ami közös, és már ebben a korban igyekszünk elfojtani a rasszizmust. Gyakran kapunk meghívásokat családi rendezvényekre (esküvő, bár micva, bát micva, születésnap stb.), hogy színesítsük az ünnep zsidó hangulatát.

Húszéves születésnapunkat a **20 év – 20 dal** jubileumi koncerttel ünnepeljük meg, amelyet június 16-án 18 órától tartunk a Hegedűs-Csáky zsinagógában (XIII., Hegedűs Gy. u. 3.). A koncertre meghívjuk az együttes néhány korábbi tagját közös zenélésre, és vendégművészként megitzelt bennünket Janicsák Veca énekesnő és Nógrádi Gergely, a Frankel-zsinagóga főkántora, akikkel mindig nagy örömmel együtt zenélünk. Mindenkit szeretettel várunk. Tegyük együtt örömmé ezt az estét!

(Elmondta Garai Péter, a Klezmerész alapítója és vezetője.)

Koncert közben

hány-templom orgonaművésze volt. Éveken keresztül ő működött közre az együttes stílusának kialakításában. Az egész kezdet örült zenekedvelők kísérlete volt. Már a névválasztás is. Mi az, hogy Klezmerész? Hegedűsünk, Zala Juci találta ki, és mi azonnal igent mondtunk. Klezmer-ész, vagy klez-merész, mindkettő érvényes ránk, de a melegség volt leginkább a jellemzőnk. Érvényes volt a „nem vak az, csak bátor” mondás, hisz nem tudtuk, mi-be vágtuk a fejszénket. Jól képzett amatőrök, összeálltunk hatan, és együtt tanultuk meg, mi is egy klezmeregyüttes. Örök hála a Micve Klubnak és Arató Juditnak, amiért vállalták a veszélyt 2005. február 4-i első koncertünk megszervezésével. Remegő lábakkal léptünk a színpadra, de végül a közönség nagy szeretettel fogadta a produkciót. Alljon itt a hat „úttörő” neve: először is a 3 Judit, Klein, Török (énekesek) és Zala (hegedű), továbbá Garai Péter (dob, ének), Tar Kata (gitár) és Kiglics Józsi – Yossli (klarinét).

Négyen az elejéről a mai napig tagjai a csapatnak. A harmadik évben csatlakozott hozzánk Temple Riccsi, aki basszushangszereivel testet adott zenénknek. Sajnos tavaly nyáron eltávozott közülünk, és azóta az égi zenekarban muzsikál. Szólamát legjobb barátja, Moharos Kati vette át. Természetesen az évek során történt néhány változás az együttesben, a legtöbb a gitár esetében, most Kis Ákos pengteti a húrokat, Kiglics Józsi 2015-ben pedig Gordon Teodóra, a virtuóz klarinétos váltotta.

női vokál, amely egyedülálló a magyar klezmeregyüttesek között. Repertoárunkban szerepelnek jiddis, ladino (szefárd), héber, sőt ma már moldáv és óalbán dalok, valamint instrumentális számok. Hangulatukban is széles skálán mozognak – a vidám, lendületes daraboktól a melankolikusokig és az imáig. Műsorainkban mindegyikből adunk ízelítőt.

Az első koncertet egyre több felkérés követte. Számos hazai és külföldi rendezvényen vettünk részt, és bátran állíthatom, ma már nincs jelentősebb zsidó zenei esemény a Klezmerész nélkül. Nem tudom a húsz év minden koncertjét felsorolni, pedig számunkra mindegyik egyformán fontos, ugyanolyan gondtal készültünk rá. Csak illusztrációként néhány fellépés, amelyek különböznek kicsit a többitől: a Zsidó Kultúra Napja a komáromi zsinagógában, Szent István parki koncertek, számos különleges hangulatú zsinagógai koncert, jótékonyági előadás a leégett zuglói zsinagógáért és a WIZO számára a Goldmark Teremben. Mindezek csúcsa: Cfát. Régi álomom volt, hogy egyszer nézőként ott lehessenek a Cfáti Fesztiválon. Az álom valóra vált, sőt...!

Először 2014-ben vettünk részt a Cfáti Nemzetközi Klezmerfesztiválon. Az Erzsébetvárosi Önkormányzat delegált minket testvérvárosának eseményére. Ekkor zajlottak a legvadabb rakétázások, így kétséges volt, hogy egyáltalán el tudunk-e utazni. Miután több együttes távol maradt, a résztvevők a szokásos 1-2 koncertnél több fellépést vállaltak a

Sándor Anna, a Spinoza igazgatója Ember Mária-díjas

A Spinoza Színház létrehozásáért és több mint 20 éves működtetéséért Sándor Anna, a színház igazgatója megkapta az Ember Mária-díjat. A díjkiosztáson a laudációt Gábor György mondta.

Gazdag méltatásából idézünk egyetlen mondatot: „Mint aki 14 éve folyamatosan együtt dolgozom Sándor Annával, s rendszeresen tapasztalhatom meg Sándor Anna részéről azt a tudásszomjat, amelynek legfőbb célszemélye nem önmaga, hanem azok a nyolcvanok, akik épp a nézőtérre ülnek, hogy jusson nekik is minél több a világ dolgaiból, a nagy összefüggésekből, szellemből és tudásból, ismeretekből és otthonra is magukkal cipelt, s továbbgondolásra készítő dilemmákból, boldogan és nem tagadt büszkeséggel jelenthetem az Ember Mária-díj adományozásáról döntő kuratórium nagybecsű tagjainak, hogy Sándor Anna Baruch Spinozának és a

tágabb közösség elvárásainak maximálisan megfelelően, a köz ügyeit mind az ész, mind az érzelmek tekintetében helyesen és lelkiismeretesen szolgálja.”

Abádszalókon született 1931. április 19-én Ember Mária író, újságíró, a vészkorszak felfoghatatlan tragikumát dokumentum-szépprózai nyelven feldolgozó, *Hajtűkanyar* című regény szerzője. Sok fontos műve maradt ránk, termékeny alkotó volt. Hetvenévesen távozott a földi létből.

Történelmi korban élt történelmi szereplőkkel, nem csoda, hogy történelmi könyveket írt, hiszen figyelmeztető mottója szerint nem a zsidó sors, hanem a magyar történelem elbeszélésére vállalkozott.

Bár leghíresebb és legismertebb műve az 1974-ben megjelent *Hajtűkanyar*, ám úgy mondják, ő maga a *2000-ben fogunk még élni?* című önéletrajzi szociográfiáját szerette a legjobban. Ennek volt a folytatása utolsó könyve, az *El a faluból*, amely a haláltáborokból megmenekült fiatal lányok beilleszkedési problémáit boncolgatja az új társadalomban. Ebben olvasható az emlékezős mondat: „Nem elég, hogy az ember megjött Auschwitzból, még jólneveltnak is kell lennie!”

Magyarországon abban a korban vidéki zsidó családba születni nem volt jó útravaló, ám egy valóságosan szerencsének köszönhetően ő maga, Elek Judit néven ismertté lett filmrendező testvére, valamint a húguk is megmenekült. Ember Mária életútját csodák, nagy találkozások és történelmi események szegélyezték: férje az Hegedűs B. András volt, aki hatalmas és történelmi jelentőségű munkát végzett a Kádár-rendszer lebontásáért (1988-ban az ő lakásán alakult meg illegális körülmények között a Történelmi Igazságtétel Bizottsága, aminek később ügyvezető alelnöke volt), a fia pedig az a Hegedűs István, aki az első szabadon választott parlament tagja lett az akkori Fidesz színeiben.

Ember Mária írói és fordítói munkássága mellett szerkesztőként és újságíróként dolgozott a Magyar Nemzetnél, a Pesti Műsoránál, és a Neue Zeitungnál is. Ma emléktábla őrzi nevét a ház falán, ahol élt, szülőhelyén, Abádszalókon pedig a könyvtárt nevezték el róla.

A Raoul Wallenberg Egyesület Ember Mária emlékére díjat alapított, amellyel olyan emberek tevékenységét ismerik el, akik munkásságukkal kiemelkedően mutatták be a magyar–zsidó együttélés történetét, a soá tragikus eseményeit a magyar történelem és kultúra részeként jelentették meg, továbbá kiemelten hozzájárultak a rasszizmus elleni küzdelemhez és az emberi jogok érvényesüléséhez.

Színház Online

Akinek a színpad adott vigaszt

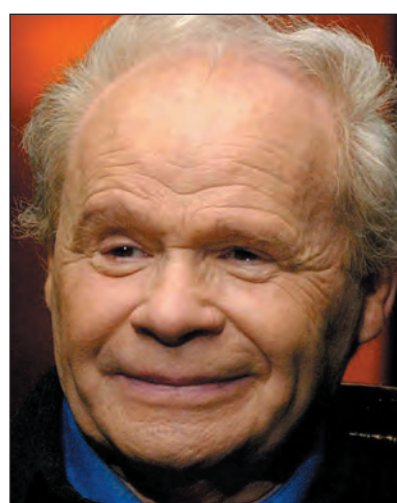
A 90 éves Harkányi Endre élete

A Józsefváros mélyén, egy gangos ház szoba-konyhás lakásában született 1934-ben. Aztán tíz év múlva árva gyerekként annak örült, hogy megszűnt a háború borzalmai. Harkányi Endre élettörténete az *Újságműzeumban*.

A Lujza utca gangos bérházában látta meg a napvilágot, ott élték a szülei és a bátyja, Jenő. Ahogy később fogalmazott, a Józsefváros különös díszletet adott a fiatal éveinek, hiszen lumpen alakok, kéjnek és más furcsa szerzetek lakták a környéket. Már kiskorától imádta a filmeket, ha tehetett, reggeltől estig a Teleki téri moziban üldögélt. Nem volt egy úri hely, olyanra nem, hogy az előadások vége előtt nem sokkal minden alkalommal csengettek, hogy az alkalmi pároknak legyen idejük felöltözni a sötétben... De ezzel a kis Harkányi Endre nem foglalkozott, ő a filmeket falta, míg nem a történelem mindent szétzilált.

Zsidó származásuk miatt az egész család csillagos házba került, az édesanyját a nyilasok elhurcolták, és soha többé nem látta, az édesapját pedig ukrainai munkaszolgálatra vitték, ahonnan súlyos betegesen tért haza, s hamarosan meghalt.

Harkányi Endre pedig tízéves korára ott maradt árván, csak a testvére, Jenő és a rokonokra támaszkodhatott, ám az utóbbiak nagy része kivándorolt a háború után. Később mesélte, hogy a gyerekkorából szinte semmi tárgyi emléke nem maradt, csupán egy kék nyakkendő, amit kicsiként ha felvett, mindig úgy érezte,

Harkányi Endre a sok megpróbáltatás után hosszú életet kapott a sorstól

legyőzhetetlen. Talán az a kék nyakkendő is segített abban, hogy végül élve megszűnt a borzalmat. Aztán 1947-ben, 13 évesen bekerült a később kultikussá vált *Válahol Európában* című filmbe, amelyben jobbara olyan gyerekek szerepeltek, akik a második világháború során lettek árvák. Ott aztán a fiatal Harkányi szájából elhangzott az a bizonyos mondat (*Könyörgöm, akasszuk fel!*), amely az egész karrierjét meghatározta. A szerepért 300 forintot kapott meg egy öltönyt, valamint a forgatás során egy jókora pofont Gábor Miklóstól. A forgatókönyvet olvasta, tudta, hogy jön a maflás, ám ekkorára nem számított. Éppen ezért fájdalomdíjat kapott még 30 forintot.

Lakatosnak és hegesztőnek tanult, ám végül jelentkezett a színművészeti főiskolára, ahová elsőre bejutott. A felvételre rövidnadrágban és tornacipőben ment, s mikor azt mondták: *Köszönjük, elég!*, bánatosan megindult kifelé a tremből, úgy szóltak utána: *Hé, hová még? Hiszen fel vagy véve!* És onnantól kezdve nem volt megállás. Debrecenben volt színész, majd 1960-tól 55 éven át budapesti színházakban játszott. Számátalan filmben láthattuk, de sokan Mézga Géza „magyar hangjakeént” azonosítják Harkányit, akit idős korában több csapás is ért. Meghalt imádott felesége, Zsuzsa, és azt is át kellett élnie néhány évvel ezelőtt, hogy a fia, András is elhunyt. Mára már csak egyetlen vér szerinti rokona maradt, imádott unokája, hiszen testvére, Jenő is örökre elaludt. Róla tudni kell, hogy hosszú ideig elnöke volt az MTK Baráti Körének, és gazdag vállalkozóként anyagilag is támogatta a futballcsapatot.

Harkányi Endre évekként ezelőtt köszönt el a Vígszínháztól, ugyanis megaláztatás érezte a fizetését. Akkor becsapta az ajtót, később aztán megjelent a társulati ülésen, és mindenkitől elbúcsúzott az immár 90 éves legenda. Elegánsan, úriember módjára. Reméljük, még sokáig közöttünk tartja a Teremtő azt az embert, akit a színpadi sikerek kárpótolták a magánéletben elszenvedett fájdalmakért.

Boldog születésnapot, Harkányi Endre!

Wallenberg nyomán 2024

A Raoul Wallenberg Egyesület és a Semmelweis Egyetem Raoul Wallenberg Többcélú Szakképző Intézménye **Wallenberg nyomán** címmel 14. alkalommal vetélkedőt hirdetett magyarországi és határon túli középfokú oktatási intézmények tanulóinak számára.

A vetélkedőt a Külügyminisztérium, a Svéd Királyság budapesti nagykövetsége, a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége, az Élet Menete Alapítvány, a Holokauszt Dokumentációs Központ és Emlékhely és a Raoul Wallenberg Alapítvány támogatta. A hagyományokhoz híven Vácott is volt elődöntő (a Piarista Kilátó Központban), melynek fő támogatója a Magyarhoni Zsidó Imaegylet volt, írja a *Zsima*.

Összesen kilenc, háromfős csapat vetélkedett, ebből négy csapat Budapestről (BGSZC Pesterzsébeti Technikum, Szent István Király Zeneművészeti Szakgimnázium és AMI, továbbá két csapattal a BMSZC Trefort Ágoston Két Tanítási Nyelvű Technikum), egy Vácra (VSZC Selye János Egészségügyi Technikum), kettő Ceglédre (Ceglédi SC Közgazdasági Informatikai Technikum) és kettő Nagyszalontáról (Arany János Elméleti Líceum) érkezett. 2015 óta immár kilencedik alkalommal rendezték meg Vácott az elődöntőt.

A kéttagú zsűri elnöke Deák Gábor, a Wallenberg Egyesület egyik alapítója volt, társa pedig Bardi-Kovács Andrea, a Wallenberg Egyesület szakértője.

A nemes vetélkedést a Szent István Király Zeneművészeti Szakgimnázium és AMI **Kövek** nevű csapata nyerte fölényes pontszámmal. Második helyen a Ceglédi SC Közgazdasági Informatikai Technikum **Trinyo** nevű csapata, míg a harmadik helyen a VSZC Selye János Egészségügyi Technikum **Hamsza** nevű csapata végzett.